

Rikosseuraamusviraston monisteita 8/2004

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanke

Väliraportti

Kesä 2004

SISÄLLYSLUETTELO

1.1. Hankkeen lähtökohta	2
1.2. Hankkeessa käytettävät termit	4
2. Hankkeen tavoitteet	5
2.1. Palveluketju tukemaan muutostyöskentelyä.....	5
2.2. Ohjattu palvelu ja palveluohjaus.....	8
3. Toiminnan tasot	12
3.1. Asiakastaso	12
3.2. Palvelujen hallinto- ja tuottajataso.....	12
3.2.1 Alueet	12
3.2.2 Hankkeen hallinnointi ja rahoitustasot	13
3.3. Kytkenät muihin valtakunnallisiin hankkeisiin	14
4. Palveluketjua kehittävä ja mallintava yhteistyö YRE –alueilla	19
4.1. Mitä on jo saatu aikaan?	19
4.2. Mihin pitää vielä ponnistella	20
4.3. Aluekohtainen tilanne.....	20
4.3.1 Lahti, Tampere ja Hämeenlinna	20
4.3.2 Turku	20
4.1.1. Helsinki ja pääkaupunkiseutu.....	21
4.1.2. Kuopio	22
4.1.3. Oulu.....	22
5. Johtopäätökset.....	23

LIITTEET

Kolmen YRE –alueen raportit:

Liite 1. Lahti

Liite 2. Tampere

Liite 3. Hämeenlinnan seutukunta

Tutkimuksen näkökulma

Liite 4. Arvioiva kartoitus

Liite 5. Asuminen ja asumispalveluiden kehittäminen

Rinnakkaistoimijoiden ja hankkeiden näkökulma

Liite 6. Kriminaalihuollon tukisäätiö

Liite 7. Kainuun-Koillismaan –alueen Rikoskierre seis - Youth Rise –projekti

Kuva

Liite 8. Verkostotyön tyypit (4) - toiminnan kohde, osallistujat sekä käytettävät välineet muuttuvat

1. YHTEISTYÖSSÄ RIKOKSETTOMAAN ELÄMÄÄN (YRE) – HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

1.1. Hankkeen lähtökohta

Hankkeen lähtökohta on seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö Rikoksettomaan elämäntilanteeseen (Komiteamietintö, OM, 2001). Ministeriöiden, Kuntaliiton ja alueiden edustuksen kattanut toimikunta totesi mietinnössään selkeästi, että lainrikkojen yhteiskuntaan sopeutumisen edellytysten parantaminen on siinä määrin monitahoinen ja operatiivisesti haastava tehtävä, että se edellyttää varsin kokonaisvaltaista yhteiskuntapolitiittista strategiaa. Tässä strategiassa tulee toimikunnan mietinnön mukaan puuttua niin yhteiskunta- ja aluepoliittisiin kuin rakenteellisiin kysymyksiin, ja sekä työkäytäntöihin liittyviin että asiakkaan oman toiminnan tason kysymyksiin.

Uusintarikollisuuden ja siihen kytkeytyvän syrjäytymisen ehkäiseminen tavoitteenaan toimikunta ehdotti käynnistettäväksi projektia, joka pyrkii mallintamaan seudullisia toimintatapoja seuraamusjärjestelmän ja tukipalvelujen nykyistä paremmaksi yhteensovittamiseksi sekä selvittämään mitä uusia työ- ja tukimuotoja tarvitaan. Hanke esitettiin toteutettavaksi mukaan lähtevien kuntien, Kriminaalihuoltolaitoksen, vankiloitten, järjestöjen ja muiden toimijatahojen yhteistyönä. Hankkeen alueiksi ehdotettiin osaa niistä kolmestatoista (13) seutukunnasta, joiden alueella asuu enemmistö seuraamusjärjestelmien piiriin kuuluvista. Lisäksi hankkeelle esitettiin asetettavaksi valtakunnallinen johtoryhmä, joka edustaisi keskeisiä toimijatahoja.

Toimikunnan ehdotuksen pohjalta oikeusministeriö teki Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään –hankkeen asettamispäätöksen 13.11.2001. Jatkossa lyhenteellä YRE tekstissä kutsuttava hanke kokosi toimikunnan ehdotuksen mukaisesti johtoryhmän, jossa on edustus keskeisistä tahoista: oikeus-, sisäasiain-, sosiaali- ja terveys-, ympäristö-, opetus- ja työministeriöistä, Kuntaliitosta, järjestöjen koordinaatiota edustavasta Kriminaalihuollon tukisäätiöstä sekä kerrallaan yhdeltä hankkeen nimetyltä toiminta-alueelta.

Hankkeen käynnistämisen yhteydessä YRE:n johtoryhmä on nimennyt tavoitteellisen lähtökohtansa seuraavasti: ”Hankkeen tavoitteena on luoda seudulliseen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja, joilla voidaan edistää seuraamukseen tuomittujen yhteiskuntaan sijoittumista ja vähentää uusintarikollisuutta. Palveluohjaukseen perustuvalla työmallilla luodaan seutukuntakohtaiset, vaikuttavat käytännöt, joiden avulla edistetään rikoksentekeijöiden mahdollisuuksia normaaliin rikoksettomaan elämään.” Tältä tavoitepohjalta hanke on lähtenyt liikkeelle. Nyt kun hanke on ollut käynnissä reilut kaksi vuotta, hankkeen ylimmän hallintotason yhteistyö, samaten kuin hankkeen käytännön toiminnan prosessi, on tuonut tavoitteenasetteluun seuraavanlaiset tarkennukset:

- **YRE –hankkeen keskeinen tavoite on tuottaa mallintavalla tavalla seudullisia palveluketjuja rikoksentekeijöille**
- YRE-hankkeella on selkeitä yhtymäkohtia moniin muihin vireillä oleviin valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin:
 - sisäisen turvallisuuden –ohjelmaan,

- työelämän kehittämisen –ohjelmaan ja
- sosiaalialan kehittämisen –ohjelmaan,

joihin YRE pyrkii luomaan kiinteän kontaktin ja siten nivomaan myös niiden sisään lainrikkajien palveluketjun kehittämisenäkökulman.

YRE:llä on myös aiempaa tuloksellista palvelutoimintaa kokoavan toimijan rooli. Hankkeeseen nimetyillä seuduilla on jo saatu aikaan lukuisia nk. hyviä käytäntöjä (englanninkielestä lainattu termi: `best practises`), joita hanke voi omassa toiminnassaan hyödyntää.

Hankkeen tehtävänä on myös selkeästi osoittaa alue- tai seutukohtaisen poikkihallinnollisen palvelutyön aukkokohtia. Tarkoitus on tällöin löytää reaaliset syyt näihin `aukkoihin`, ja saada julkisen palvelun eri osapuolet käymään keskustelua siitä, **miten nämä katkoskohdat palveluketjussa voidaan ylittää.**

Aiemman kokemuksen hyödyntämiseksi ja havaittujen ongelmakohtien välttämiseksi YRE -hanke teetti alkuvaiheissaan selvityksen eri puolilla maata toteutetuista lainrikkajiin ja/tai vaikeasti syrjäytyneisiin kohdistuneista projekteista ja kehittämishankkeista (Lainrikkajien projektit 1996-2002, Rikosseuraamusviraston julkaisuja 2/2002). Selvityksen johtopäätöksissä nousevat esiin mm. seuraavat näkökohdat:

- ”Hankkeiden ja rahoituksen paremmalla koordinoinnilla olisi todennäköisesti saatavissa projekteihin suunnatuista resursseista suurempi hyöty. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota YRE -hankkeen liittymiseen muihin sen päämäärää tukeviin hankkeisiin ja YRE:n profilointiin kärkihankkeena, jonka tavoitteena on hyvien käytäntöjen valtavirtaistaminen. Voidaan olettaa, että YRE -hankkeen ympärille voitaisiin rakentaa muulla rahoituksella sitä tukevia paikallisia ja seutukunnallisia hankkeita, joissa mm. pyrittäisiin parantamaan lainrikkajien palvelujen saatavuutta
- Projekteissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota tavoitteiden eriyttämiseen ja konkretisointiin sekä operationalisointiin
- Epävarmuus taloudellisista resursseista, alimitoitettujen työntekijäresurssit suhteessa työtehtäviin ja asiakasmääriin sekä liian lyhyt projekti-aika saattavat olla esteitä tavoitteiden saavuttamiselle
- Unohdetaan hyödyntää työntekijöiden jo olemassa olevaa osaamista ja ammattitaitoa sekä kuulla kaikkia osapuolia riittävästi suunnitteluvaiheessa. Toisaalta henkilöstön kyky omaksua uusia työ- ja ajattelutapoja on koettu rajalliseksi. Toimintaverkostoon liittyviä vaikeuksia voivat olla kohderyhmän marginaalisuus yhteistyökumppaneiden toiminnassa, yhteistyöhön liittyvät vaikeudet sekä yhteisen toimintaidean puuttuminen tai rakentumattomuus.
- Tuloksia näytetään sovellettavan selvästi enemmän emo-organisaatioissa kuin keskeisten kumppanien organisaatioissa. Tämä liittyy projektitoiminnan yleiseen projektin tulosten siirtämisen ongelmaan, jota selittävät mm. sitoutumisongelmat ja päätöksentekoon liittyvät ongelmat. Ongelmaa voidaan vähentää sitouttamalla organisaatioiden johto nykyistä paremmin projekteihin.”

YRE -hankkeessa on pyritty ottamaan kuvatuksi ongelmakohtia huomioon sekä hankkeen organisointitavassa että toiminnassa:

- Lainrikkajiin kohdistuvien alueellisten palvelujen kehittämisen kärkihankkeena – so. mallintavana ja kokoavana hankkeinstrumenttina – YRE kutsuu **yhteistyöhön**

mukaan alueidensa kaikki keskeiset toimijat selventämään oman palvelutyön-
sä merkitystä ja roolia kehitettävässä palveluketjussa.

- Alueellisessa kehittämistyössään hankkeen palkattu henkilöstö ja nimetyn alueen sitoutuneet eri toimijat pyrkivät alusta pitäen panostamaan kehittämistoiminnan mahdollisimman **selkeään tavoitteenasetteluun, koordinointiin ja kehittämissioiden operationalisointiin**.
- Hanke harjoittaa elävää yhteistyötä myös muilla kansallisilla alueilla tapahtuvan palvelu- ja kehittämistoiminnan kanssa.
- Hankkeen alueellisiin **ohjausryhmiin** on pyritty saamaan eri palvelusektoreilta **sellaisia, joilla on palvelustrategioiden ja niiden kehittämisen suhteen päätösvaltaa tai muuta vaikutusvaltaa**.
- Kokonaisvaltaisemmin hanke lähtee aluetyössään siitä, että alueen palvelusektorien **eri toimijat on koottava palveluja koskeva haastava teema kerrallaan laajapohjaisesti yhteen** nk. verkostokoulutus –nimellä kulkeviin workshop - puolipäiviin. Osallistuminen ja verkostokoulutuksia seurannut yhteistyön lisääminen onkin ollut runsasta. Verkostokoulutus –foorumit ovat olleet käytössä Lahdes- sa, Tampereella ja Hämeenlinnassa. Muista YRE –alueista ainakin Kuopioon ja Ouluun vastaava käytäntö on suunnittelun alla.
- Vireillä oleviin valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin, kuten **sisäisen turvallisuuden ohjelmaan, työelämän kehittämisohjelmaan ja sosiaalialan kehittämisohjelmaan hanke on pitänyt eri toimijatasoillaan ja eri alueillaan niin tiivistä yhteyttä kuin suinkin on mahdollista**. Käytännössä tämä näkyy yhtäältä hankkeen johtoryhmään kutsuttavien alue-edustajien, toisaalta hankkeen alueellisten ohjausryhmien jäsenten ammattiasemassa ja vahvassa kehittämisagentuurissa mainittujen valtakunnallisten kehittämishankkeiden aluekäytäntöjen kohdalla.
- Hankkeen edustajat ovat tehneet ja tekevät jatkuvasti tiedonvälitystä ja muuta kehittämisprosessin käytäntöä selkeyttävää yhteistyötä hankkeen resursseista vastaavien hallintoviranomaisten kanssa. Raportin kirjoittamisen hetkellä näyttää siltä, että jotta hanke voisi tuottaa mallintavalla tavalla seudullisen palveluketjun rikostaustaisille henkilöille, sen on saatava lisäaikaa vuosille 2006-2009 hankkeen alkuperäisen päättymisajankohdan, 31.12.2005 jälkeen.

1.2. Hankkeessa käytettävät termit

YRE –hankkeen kehittävään ja mallintavaan yhteistyöhön nimetyt seutukunnat ovat Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu, Tampere, Turku, Oulu, Kuopio, Lahti ja Hämeenlinnan seutukunta. Juridisesti nämä kaikki mainitut eivät ole seutukuntia (poikkeuksena selkeimmin Hämeenlinnan seutukunta). Tästä syystä hankkeen toimijat ja sen johtoryhmä on ottanut käytännöksi puhua alueista. Alueella tarkoitetaan tällöin hankkeeseen nimettyä aluekeskusta ja sen vaihtelevaa määrää lähikuntia.

Hankkeen kohderyhmäksi on sen virallisissa asiakirjoissa mainittu lainrikkajat. Kun käytetään termiä `lainrikkajat`, kyse on henkilöistä, joiden rikostausta vaihtelee suuresti. YRE on ottanut kannan, jonka mukaan alueet saavat hankkeessa itse määritellä mallintavan työn täsmennetyin kohdennuksin. Hankkeen johtoryhmä on kuitenkin suositellut, että kohderyhmäksi katsottaisiin **erityisesti nuoret/nuoret aikuiset lainrikkajat**.

YRE –yhteistyön eräänä keskeisenä tavoitteellisena sisältönä on palveluohjauskäytännön ja alue- tai seutukuntatasolla nk. ohjatun palvelun kehittäminen asiakaskohtaisen palveluketjun takaamiseksi. **Yksilökohtainen palveluohjaus** on tutkija Heli Valokiven mukaan sosiaalityön menetelmä, jonka tarkoituksena on määritellä asiakkaan

yksilölliset palvelutarpeet, ja löytää niiden kanssa parhaiten yhteensopivat palvelut. ”Palveluohjaus voidaan kiteyttää yksilöllisyyteen, vastuullisuuteen ja jatkuvuuteen, ja sen perustehtävät ovat koordinointi, asianajo ja neuvonta. Palveluohjaus on tapa koordinoida monitahoisen palvelujärjestelmän palveluista asiakkaan selviytymistä tukeva yksilöllinen palvelukokonaisuus.” (Valokivi, 2000.)

Palveluohjauksen resursoiminen ja sen edellyttämä poikkihallinnollinen palvelutoiminta on kuitenkin lukuisissa kokeiluissa ja myös vakiinnutetuissa käytännöissä osoittautunut ongelmalliseksi. Näin on tapahtunut ainakin YRE –hankkeen kohderyhmän, lainrikkajien kohdalla. (Nurmi, 2003.) Tuloksellisen palveluohjauksen ja ennen kaikkea palveluiden ketjuttamisen osalta YRE:n vastaus tähän on **ohjattu palvelu**. Ohjattu palvelu tarkoittaa eri palvelutahojen välistä sopimusta, jolla taataan poikkihallinnollisesti palveluiden asiakas- ja kohderyhmäkohtainen jatkuvuus. Se edellyttää asiakkaan/kohderyhmän tasolla kiinnittymistä (sitoutumista) ko. palveluihin, ja eri palvelusektorien osalla sitoutumista palvelu- ja/tai hoitosuositukseen. Käsitettä ohjattu palvelu kuvataan tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

2. HANKKEEN TAVOITTEET

2.1. Palveluketju tukemaan muutostyöskentelyä

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen tavoitteena on kehittää rikostaustaisten henkilöiden, erityisesti nuorten/nuorten aikuisten lainrikkajien syrjäytymisen ja uusintarikollisuuden katkaiseva palveluketju.

Palveluiden ketjuttamisen tavoite on tarkoitus saavuttaa niin kansallisella kuin alueellisella tasolla. Kehittämistyö edellyttää myös panostusta **prosessiohjauksen** kehittämiseen.

Kuvassa 1 esitetään pelkistetyksi palveluiden ketjuttamisen ajatus graafisesti. Kuten kuva pyrkii osoittamaan, kenenkä tahansa kuntalaisen ja kansalaisen tarvitsemat yhteiskunnalliset palvelut ovat historiallisesti olleet sektoroituneita. Ne ovat edellyttäneet kuntalaiselta/kansalaiselta suhteellisen vahvaa ja aktiivista omaehtoisuutta sekä asiakkuutta haettaessa että sitä tuotettaessa. Koska lainrikkajataustan omaavilla henkilöillä on todettu varsin usein olevan kysymys itsetunnon normaalia rakentumisesta heikentävästä taustasta (Haapasalo, 1999), on syytä kyseenalaistaa rikostaustaisen henkilön automaattinen kyvykkyys omaehtoisuuteen. (Komiteamietintö Rikoksettomaan elämönhallintaan, 2001). Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että ambivalenteissa psykososiaalisissa suhteissa ja tilanteissa pitkään eläneiden henkilöiden luottamus yhteisön tukeen ja yhteiskunnan palveluihin ei kokemuksen mukaan ole lähimainkaan samanlainen, kuin palvelutoiminnoista vastaavat ja niitä tuottavat julkisen sektorin vastuutahot saattavat paikoin olettaa (Valokivi, 2000; 2001).

Palvelujen ketjuttaminen on prosessi, jossa niin valtio kuin varsinkin kunta ja seutukuntatasolla palvelut saatetaan syrjäytyneen tai syrjäytymisuhassa elävän, YRE:ssä erityisesti rikostaustaisen, henkilön tarpeiden ja toimintakyvykkyys tasolle. Todellisen asiakkuuden syntymisen edellytys on luottamuksellinen henkilökohtainen suhde asiakkaan ja palvelutuottajan välillä. Yhdeksi keinoksi nykyistä parempien kontaktimahdollisuuksien luomiseksi on useissa yhteyksissä todettu ns. **matalan kynnyksen kohtaamispaikat** (Komiteamietintö *ibid.*, Järvelä, Kääriäinen ja Valokivi 2002), joihin usein yhdistyy eri muodoissa vertaistuki.

Kuva 1 osoittaa lisäksi sen, miten läheisempi kontakti asiakkaan elämisen todellisuuteen voi tarjota palvelutahoille olennaisen tilaisuuden **arvioida henkilön tilanne**

mahdollisimman kattavasti ja reaalisesti elämänhallinnan parantamisen kannalta. Arviointi on tällöin asiakkaan itsensä valtuuttama ja hänet itsensä arviointidialogiin osallistava. Edelleen arviointi on asiakkaan yksilöllisten perus- ja erityispalvelutarpeisiin vastaamisen osalta monitoimijakeskinen, jolloin se on mahdollisimman todenperäinen ja kattava. Tällöin osuutensa tilanearvioon voivat tuoda kunnallisten peruspalveluiden osalta mm. sosiaali- ja terveystoimi, päihdepalvelut, ja koulutoimi; rikoksen ollessa kyseessä poliisitoimi ja mahdollisesti myös seuraamusjärjestelmä. Mukaan voidaan kutsua myös ne järjestöjä.

Arviointi johtaa tukitoimien suunnitteluun. Prosessiohjaus –näkökulmasta suunnittelu on käytännön kannalta vastuunjakoa ja etenemisen eri vaiheista sopimista. Tavoitteena on luonnollisesti tilanne, jossa henkilö selviää elämänsä haasteista omaehtoisesti ja hänellä on yksi taho, jonka puoleen kääntyä vaikeuksien kohdatessa. (KUVA 1: oikean reunan poikkiviivoilla kuvattu symboli).

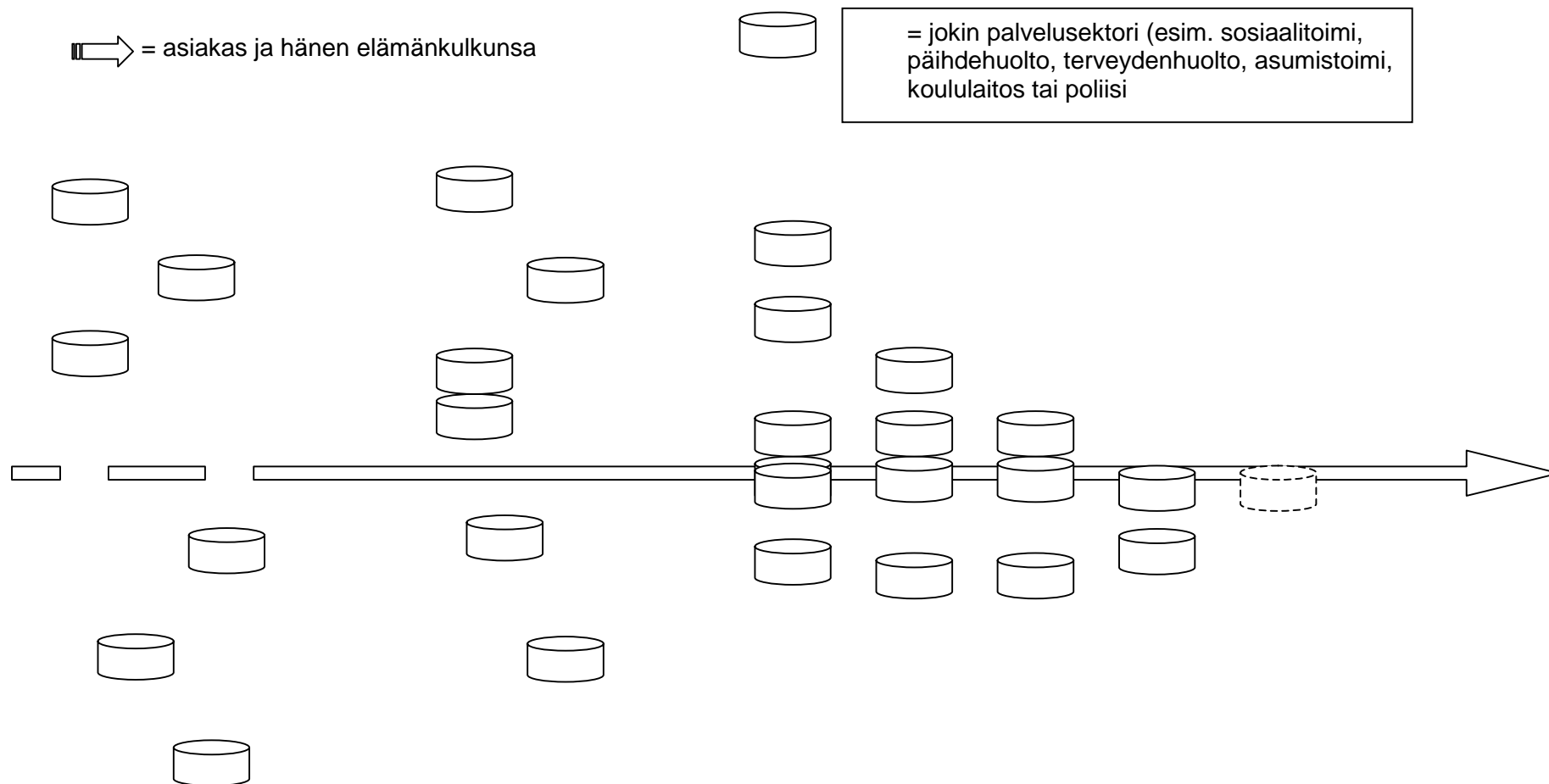
Rikostaustaisten henkilöiden elämäntilanne on elämänmuutokseen tähtäävän yhteistyön alkaessa yleensä niin yksilökohtaisesti varioiva, että sellaisenaan kaikille samaa, yhtäpitävää tuki-, hoito- ja kontrollipolkusuositusta ei ole järkevää edes tavoitella (Eskonen & Järvelä, 2000). Tämä tarkoittaa kuitenkin samalla sitä, että **kaikille kuntalaisille/kansalaisille tarkoitetut palvelut on kyettävä tuottamaan myös rikostaustaa omaavan kohderyhmän saavutettaviksi ja käytettäväiksi** (Komiteanmietintö, ibid.; Kati Rantala, 2004).

Jotta tähän päästäisiin, tarvitaan kohderyhmää koskevan **ohjattu palvelu –käytännön kehittämistä**. Ohjattu palvelu näyttäytyy yksilöllisellä asiakastasolla **palveluohjaustoimintana**, jossa asiakkaan tilanne arvioidaan ja tuki suunnitellaan ja toteutetaan riittävän pitkäjänteisesti ja kattavasti.

KUVA 1. Palveluketju ja palvelujen keskittäminen

- prosessi, jossa palvelut tehdään sekä asiakas- että palvelusektoritasolla vaikuttaviksi

Jari Nurmi
2004-04

2.2. Ohjattu palvelu ja palveluohjaus

Lisäarvoa tuottavan palveluketjun rakentamisessa apuvälineiksi on valittu ohjatun palvelun ja palveluohjauksen käytännöt.

Rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden palveluohjauksessa on jo kahden aiemman projektin kautta kehitetty soveltuva, viisivaiheinen malli (Valokivi, 2001):

1. Ohjaus ja valikointi
2. Sopimus ja kartoitus
3. Palvelujen järjestäminen, vastuista sopiminen ja verkoston luominen
4. Aktiivinen työskentely ja seuranta
5. Siirtyminen.

Osittain tämän Valokiven esiintuoman kehittelyn, osittain muiden elämänhallintaa tukevia palveluja ketjuttamaan pyrkineiden hankkeiden kokemuksille perustuen (Eskelinen, 2002; Järvelä, Kääriäinen ja Valokivi, 2002; Pusa-Soininen, 2003; Rautava ja Perttu toim. 2002) YRE -hankkeessa on kuvattu palveluohjausta menetelmällisenä mallina seuraavasti:

1. Tehdään sopimus yrityksestä yhdessä kehittää hallinnonalakohtaisia ja alueellisia palveluita
2. Sovitaan kehittämistoiminnan tavoite, kesto ja vetovastuu
3. Vetovastuuseen valtuutettu taho kokoaa alueen eri hallintotasojen palveluntuottajat yhteen ja tarjoaa heille kehittämisen välineet ja foorumit (menetelmät)
4. Eri palvelusektorien ja palvelutahojen toimijat jakavat keskenään tietoa resursseistaan, käytännöistään ja yksikkökohtaisista kehittämislinjoistaan
5. Vetovastuutahon ohjaamana alueen eri palvelutoimijat muodostavat asiakkaiden elämänsisällöistä ja tarpeista yhteisen, mahdollisimman todenmukaisen kuvan
6. Konkreettisen palveluohjausmallin perusta suunnitellaan yhdessä: kuka tekee mitä, kenelle, milloin
7. Nimetään palveluohjaustyön ja palveluista muodostuvan ketjun yhteisestä koordinoinnista ja hallinnosta eli ohjatusta palvelusta (KUVA 2) vastaava taho.
8. Palveluohjaajat rekrytoidaan ja nimetään
9. Sovitaan käytännöt, joiden mukaan asiakkaat valitaan palveluohjaukseen
10. Palveluohjaajan työ asiakkaan kanssa: tarpeiden ja mahdollisuuksien kartoitus, toiminnan suunnittelu
11. Jatkuvat, asiakkaan valtuuttamat yhteydet eri palveluntarjoajiin: palveluista sopiminen ja palveluiden päivittäminen
12. Asiakkaan polun seuranta ja raportointi; eri palveluntarjoajien yhteistyö ongelmatilanteissa.

Ohjattu palvelu on virallistettu tapa liittää yhteen ne tukitoimet, joita tarvitaan yleisesti asiakasryhmän ja yksilöllisesti kunkin asiakkaan kohdalla uusintariikollisuuden katkaisemiseksi. Tukitoimet tarkoittavat tässä eri palvelutuottajien menetelmiä. Ohjattu palvelu on siis alueen ja eri hallintotahojen tapa vahvistaa palveluohjauskäytännön ja yksilöidyn palveluketjun toteutuminen. (KUVA 2 ja KUVA 3)

Ohjatun palvelun alla toteutettavassa palveluohjauksessa palvelutarjonnan kokonaisuus suunnitellaan kohderyhmän tarpeiden ja näkökulmien pohjalta, yhdessä palveluista vastaavien palvelutoimijoiden ja -tuottajien kanssa. Yksilötasolla se tehdään **asiakkaan tilanteen arviointina ja toimintasuunnitelmana.** Keskeinen merkitys

onnistumisen kannalta on sillä, että täsmennetään työnjako palveluun osallistuvien eri osapuolten välillä.

Palveluohjaus ja sen takeena toimiva ohjattu palvelu pyrkivät tarjoamaan rikostaustaiselle **elämänhallintaa edesauttavia palveluja**:

- Asunto ja tarvittavat asumispalvelut: portaittainen eteneminen itsenäiseen asumiseen.
- Toimeentulon suunnittelu: mahdolliset tuet; erityinen apu velkajärjestelyissä
- Psykososiaalinen, sosiaaliseen toimintakykyyn ja esimerkiksi oppimisvalmiuksien parantamiseen kohdistuva kuntoutus
- Käytännölliseen tiedonhankintaan ja taidonnäytteisiin tähtäävä valmennus tai koulutus
- Työ tai muu työn kaltainen mielekäs päivätoiminta – tarpeen mukaan myös työ- ja toimintakyvyn arviointi
- Päihde- ja mielenterveyskuntoutus
- Muut terveystalvelut

Näiden palveluiden tarve rikostaustaisen henkilön syrjäytymisen ehkäisemiseksi on havaittu lukuisissa projekteissa, tutkimuksissa ja hanketta edeltäneessä SYTY –toimikunnassa (Komiteanmietintö, *ibid.*, Granfelt 2003; Nurmi 2002; näkökulma ESR – hankkeissa saatujen kokemusten sekä työpajakäytännön kannalta raportissa Syrjästä osallisuuteen, TM, 2002).

Kaikissa palveluohjaustoimissa huomioidaan asiakkaan sosiaaliset suhteet, hänen perhe-elämänsä ja muut henkilökohtaisen elämänsisällön reunaehdot.

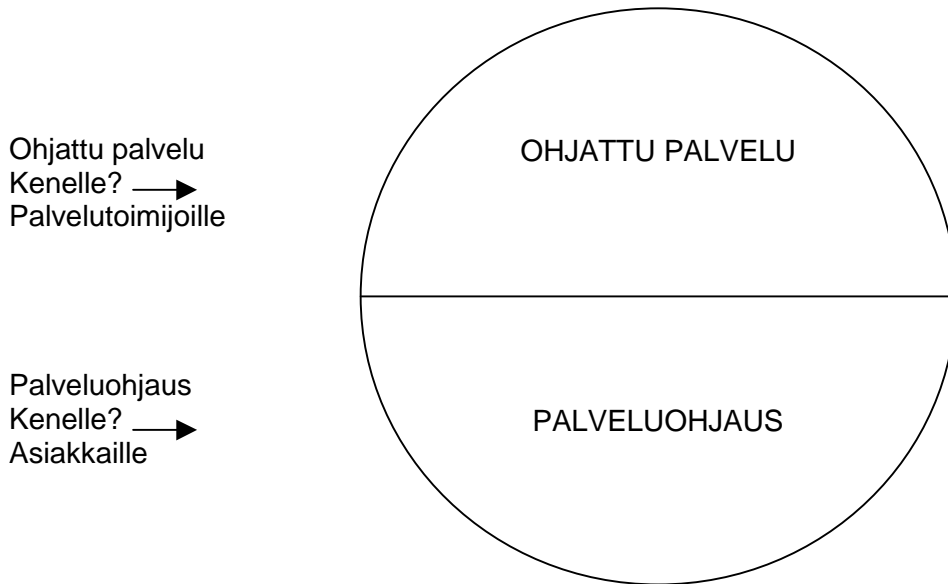
Rikostaustaisia henkilöitä koskevaa palveluohjausta ja ohjattua palvelua kehittävän toiminnan toteutuksesta vastaa aluksi kunkin alueen YRE -suunnittelija, mahdollinen YRE -tiimi ja/tai alueellinen ohjausryhmä. Neljällä YRE –alueella, joilla ei ole erikseen nimettyä suunnittelijaa, hankkeeseen liittyvän toiminnan alkuun saattamisesta ja ylläpitämisestä on vastannut hankkeen projektinjohtaja, apunaan alueen ohjausryhmä.

Hankkeen tavoitteena on käynnistysvaiheen jälkeen siirtää ohjattu palvelu- ja palveluohjaus –käytännön kehittämis- ja ylläpitovastuu alueen omille toimijoille.

KUVA 2

Mitä termeillä `ohjattu palvelu` ja `palveluohjaus` tarkoitetaan?

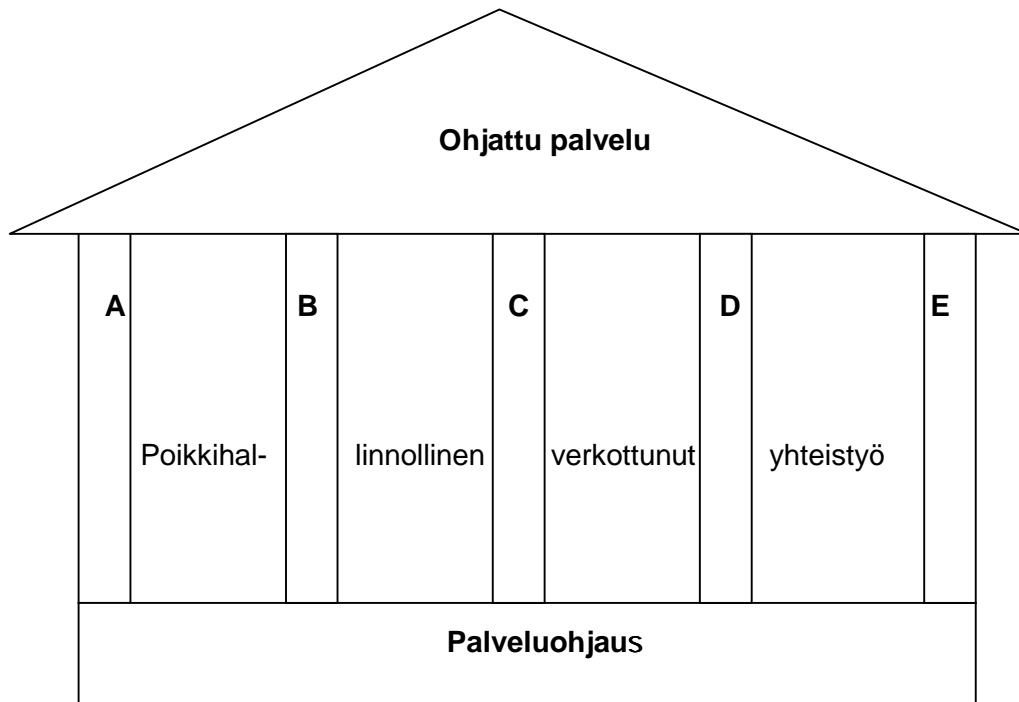
`Ohjattu palvelu` ja `palveluohjaus` ovat kaksi puolta samasta, julkisin varoin kansalaisille tuotettavasta palvelukokonaisuudesta.

Mitä ohjattu palvelu antaa palveluohjaukseen?

- Eri palvelutoimijoiden yhteinen teoreettinen, tavoitteellinen ja toiminnallinen viitekehys: miksi, miten, milloin ja kenen resursseilla toimitaan
- Palvelutoimijoiden palveluohjelmien ja menetelmien tarkoituksenmukainen linkittäminen
- Täsmentyneempi määrittely saman/samojen kohderyhmien tarpeista
- Pitkäjänteisen, asiakaskohtaisen palveluketjun mallintaminen ja tuottaminen
- Asiakas- ja arkitason kontaktin tuottavan palveluohjauskäytännön sparraaminen ja tukeminen
- Ohjatun palvelun kautta integroidun palvelutoiminnan vaikuttavuuden ja muiden tuloksellisuuteen liittyvien tekijöiden yhteinen arviointi
- Best practise – ja muun tarpeellisen tiedon vaihtaminen alueen eri toimijoiden kesken

KUVA 3

Ohjattu palvelu = kohderyhmälähtöinen tai muu tarvelähtöinen palveluiden integroiminen asiakastasolta hallintotasolle yltäväksi kokonaisuudeksi

Palveluohjaus = asiakkaan kohtaaminen; asiakkaan ja tarvittavien eri sektorien ammattilaisten kanssa yhdessä tuottama arviointi ja etenemissuunnitelma; asiakkaan ohjaaminen ja muu tarvittava tuki palveluun/palvelusta toiseen siirryttäessä ja/tai palveluiden aikana; arvion ja suunnitelmien säännönmukainen tarkistaminen ja muokkaaminen; asiakkaan psykososiaalinen tukeminen kriisitilanteissa.

A = asuminen > asunto ja tuetun asumisen mahdollisuus

B = kuntoutus > kuntoutuksen jatkuminen tai sen aloittaminen

C = toimeentulo > erityisesti velkajärjestelymahdollisuuden varmistaminen

D = työ > työ tai työn kaltainen toiminta; työ- ja toimintakyvyn selvittäminen

E = oikeusprosessi ja seuraamukset > poliisin, ulosoton ja muun oikeusviranomaisen asiakkaan toiminnalle ja suunnitelmille asettamat ehdot ja osallisuus palvelukokonaisuuteen

Koska rikostaustaisia koskevan palveluketjun kehittämistyö koskettaa ja palvelee myös monia muita syrjäytymisuhassa olevia ryhmiä (kuten päihdeongelmaisia, mielenterveysongelmaisia sekä pitkäaikaistyöttömiä), **hankkeen työ nivotaan alueilla yhteen muun julkisen kehittämistyön kanssa** (4. kappale). Keskeiset esimerkit tästä ovat rakenteilla olevat työvoiman palvelukeskukset, samoin kuin sosiaali- tai sosiaali- ja terveystoimialan kehittämistyö aluekeskuksissa. Lisäksi alueellinen turvallisuussuunnittelu ja YRE –hanke toimivat kumppanuussuhteessa mm. Oulussa, Tampereella, Lahdessa ja Hämeenlinnan seutukunnassa.

3. TOIMINNAN TASOT

3.1. Asiakastaso

YRE -hankkeen kohderyhmänä ovat rikostaustaiset henkilöt, erityisesti nuoret/nuoret aikuiset lainrikkoajat.

Nuoret tai nuoret aikuiset lainrikkoajat ovat usein päihderiippuvaisia. Monella heistä on myös joko puutteita tavanomaisissa psykososiaalisissa valmiuksissa tai suoranaista mielenterveyshäiriöitä. Mainitut tekijät vaikuttavat varsin selkeästi yhteisöllisiin valmiuksiin, työ- ja toimintakykyyn ja myös käsitykseen omasta asemasta ja roolista yhteisössä/yhteiskunnassa. Koska nuoren ja nuoren aikuisen lainrikkoajan minäkuvaan ja elämänhallintaan liittyvä palvelutarve on näin varioivaa, hankkeen aluetoiminnassa on nähty tarpeelliseksi kytkeä yhteen palvelusektoreita varsin laajasti. Lisäksi hankkeessa on tehty nk. arvioivaa kartoitusta, jotta saataisiin selville eri palvelusektorin toimijoiden näkemyksiä lainrikkoajan elämänhallinnan haasteista ja palvelutarpeesta. (Heine: Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa 2004, Kuorelahti & Viitanen 1999.)

YRE -hankkeen käytännön näkökulmasta kohderyhmäkuvauksen on siis oltava laajempaa kuin pelkkä lainrikkoisuus tai rikostausta.

3.2. Palvelujen hallinto- ja tuottajataso

3.2.1 Alueet

YRE-hanke toimii on seitsemällä alueella, jotka oikeusministeriö on nimennyt eri puolilta maata:

- Lahti
- Hämeenlinna ja seutukunta
- Tampere
- Kuopio
- Oulu
- Turku
- Helsinki ja pääkaupunkiseutu

YRE -suunnittelija on nimetty Lahteen, Hämeenlinnan seutukunnalle ja Tampereelle. Vastuu YRE -hankkeen käynnistämisestä ja etenemisestä muilla nimetyillä alueilla on projektinjohtajalla.

Alueet kuuluvat niiden kolmentoista seutukunnan ryhmään, joiden alueella asuu enemmistö rangaistukseen tuomituista (Komiteanmietintö, *ibid.*). Nimetyt alueet ovat myös koko maan mittakaavassa merkittäviä aluekeskuksia. Lisätuna valituilla alueilla on se, että niillä on panostettu YRE -tavoitteen suuntaiseen, palveluketjua rakentavaan toimintaan tuloksellisesti jo aiemmin.

Kullekin YRE-alueelle on koottu

- poikkihallinnolliset ohjausryhmät
- monitoimijakohtaisia työryhmiä.

Poikkihallinnollisiin ohjausryhmiin hankkeelle on saatu kunnan tai seutukunnan sosiaalitoimialan edustus, alueen työvoimatoimen ja/tai työvoiman palvelukeskuksen edustus, kihlakunnan poliisitoimen edustus, seudun kriminaalihuollon ja vankeinhoiton edustus, koulutuslaitoksen ja järjestötoimijoiden edustus. Nämä alueellisten palvelu- ja turvallisuussektorien edustajat kokoontuvat säännönmukaisesti yhteen ohjausryhmässä ja sopivat keskenään mallintavan ja palveluketjua kehittävän työskentelyn vastuunjaon. Mainittakoon, että Kuopiossa hankkeen ohjausryhmätyöhön osallistuu aktiivisesti myös Itä-Suomen osaamiskeskus ISO ja pääkaupunkiseudulla Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kehittämiskonsultit.

Hankkeen kytkentä muuhun alueelliseen kehittämistyöhön on pyritty hoitamaan edellä mainittujen ohjausryhmien, työryhmien, verkostokoulutusten sekä erilaisten yksittäisten kontaktien ja tapaamisten kautta.

Hankkeen lähtökohta ja tavoite on kuitenkin se, että eri alueilla voidaan tuottaa erilaisia tapoja ylläpitää kehittävää ja mallintavaa YRE –toimintaa (aluetyö esitellään yksityiskohtaisemmin liitteissä). Tämä ja hankkeen pienet henkilöstöresurssit tuottavat paikoin kohtuuttomiakin haasteita YRE:n kytkennälle muihin merkittäviin aluetason kehittämistoimiin. Esimerkiksi Tampereen, Turun tai Helsingin kokoisissa kaupungeissa palvelutarpeisiin liittyviä kysymyksiä on useita, jolloin tarvitaan palveluita ja niiden ketjuttamista kehittäviä työryhmiäkin useita samalla alueella.

Näillä ohjausryhmätyön ja muun verkostotyön kautta tuotetuilla, käytännön palvelukysymyksiin erikseen paneutuvilla työryhmillä on oma kiistaton merkityksensä.

3.2.2 Hankkeen hallinnointi ja rahoitustasot

Valtakunnan tasolla hankkeelle on oikeusministeriön päätöksellä asetettu poikkihallinnollinen **johtoryhmä**, johon kuuluu edustajat

- oikeusministeriöstä
- sosiaali- ja terveysministeriöstä,
- sisäasiainministeriöstä,
- opetusministeriöstä,
- työministeriöstä
- ympäristöministeriöstä
- Kuntaliitosta
- Kriminaalihuollon Tukisäätiöstä

Lisäksi johtoryhmään on oikeusministeriön päätöksellä nimetty vuodeksi kerrallaan

- yhden alueen edustaja.

Vuonna 2003 alue-edustus oli Hämeenlinnan alueella ja vuonna 2004 Tampereen alueella.

Hankkeen hallinnointivastuu on oikeusministeriön päätöksellä annettu Kriminaalihuoltolaitokselle, jonka ylijohdaja toimii johtoryhmän puheenjohtajana. Hankkeen käytännön toiminnasta vastaa projektinjohtaja. Hankkeen palkattujen työntekijöiden (projektinjohtaja ja kolme suunnittelijaa) palkkaus ja hankkeen toimintamenot katetaan oikeusministeriön määrärahalla. Sosiaali- ja terveysministeriö on sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen kautta rahoittanut lainrikkoisuuden merkityksestä palveluissa ja asiakkaan asemaa, osaamista ja yhteistyötä arvioivan kartoituksen ”Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa”(2004). Ympäristöministeriö rahoittaa asumiseen liittyvää kartoitusta. Alue- ja paikallistasolla julkisen sektorin toimijat ja järjestöt antavat hankkeen käyttöön työaikaa osallistumalla kokouksiin, koulutustilaisuuksiin ja erilaisten selvitysten ja kartoitusten materiaalin tuottamiseen.

3.3. Kytkennät muihin valtakunnallisiin hankkeisiin

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanke niveltyy tavoitteensa, kohderyhmänsä tai organisointitapansa kautta moniin muihin merkittäviin valtakunnallisiin hankkeisiin, joilla pyritään joko rikollisuuden vähentämiseen, rikostorjuntaan tai syrjäytymisen ehkäisemiseen. Näitä ovat hallituksen strategia-asiakirjan poliittisissa ohjelmissa mainitut sisäisen turvallisuuden ohjelma, väkivallan vähentämishjelma sekä rikosentorjuntaohjelma.

Sisäisen turvallisuuden ohjelma toteaa, että ”sisäisen turvallisuuden keskeisten haasteiden kartoittaminen ja oikeat arviot kehityssuuntauksista eivät vielä takaa suotuisaa turvallisuuskehitystä, sillä käytännössä sisäistä turvallisuutta koskevat poliittiset päätökset sekä... viranomaisten toiminnan tehokkuus ovat keskeisiä turvallisuutta ylläpitäviä ja sitä edistäviä tekijöitä. ... Tehokkainta rikosentorjuntaa on toimiva sosiaalipolitiikka, mikä tarkoittaa turvattua peruspalvelujen saamista elämän eri tilanteisiin, tarpeisiin ja ongelmakohtiin.” (Sisäisen turvallisuuden ohjelman luonnos 17.3.2004, sisäasiainministeriö)

Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan liittyen oikeusministeriö on asettanut ns. **rikosketjutyöryhmän**, jonka yhdeksi tehtäväksi on annettu ”kehittää rangaistusjärjestelmän ja sosiaali- ja terveystalvöjien ja muiden tukitoimien yhteistoimintaa. Viranomaisten yhteistyötä tulee lisätä ja toimintaprosesseja joustavoittaa rikoksettoman elämän tukemiseksi, yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi ja uusintarikollisuuden vähentämiseksi.”

Ketjutyöryhmä on todennut tämän tavoitteen toteuttamisen olevan käytännössä YRE -hankkeen tehtävä.

Valtioneuvoston asetuksella perustetun **rikosseuraamusalan neuvottelukunnan** tehtäviin kuuluu monin tavoin seurata ja edistää ”yhteiskunnan palvelujärjestelmien toimintaa tuomittujen yhteiskuntaan sijoittumisen tukemiseksi” sekä käynnistää toimialaansa kuuluvia kehittämishankkeita.

Neuvottelukunnan kanssa on sovittu, että YRE -hanke toimii neuvottelukunnan käytännön ”työrökkasena” ja toimii sen kanssa tiiviissä yhteistyössä.

Alueatasolla kuntien ja seutukuntien **turvallisuussuunnitelmatyö** on tarjonnut merkittävän **kanavan YRE:n saamiseksi osaksi paikallisen rikostorjunnan verkostoja**. YRE –alueista mm. Oulun alue ja Hämeenlinnan seutukunta ovat tuottamassa tähän liittyvää perustavanlaatuista arviointityötä. (Paikallinen turvallisuussuunnittelu, kumppanuus ja strateginen johtaminen, sisäasiainministeriön julkaisu 14/2003.). Tätä kautta YRE -hanke linkittyy myös **Rikostorjuntaneuvoston** työhön.

YRE -hankkeen tavoitteen voidaan nähdä kuuluvan myös hallituksen **työelämän kehittämisohjelman sekä sosiaalialan kehittämisohjelman** piiriin. Näiden ohjelmien toteutuminen helpottaisi suuresti myös YRE:n tavoitteiden saavuttamista.

Työelämän kehittämisojelma nostaa esille sisäisen turvallisuuden ohjelman toimipidesuosittelun lailla niin alueellisella kuin valtionhallinnon tasolla

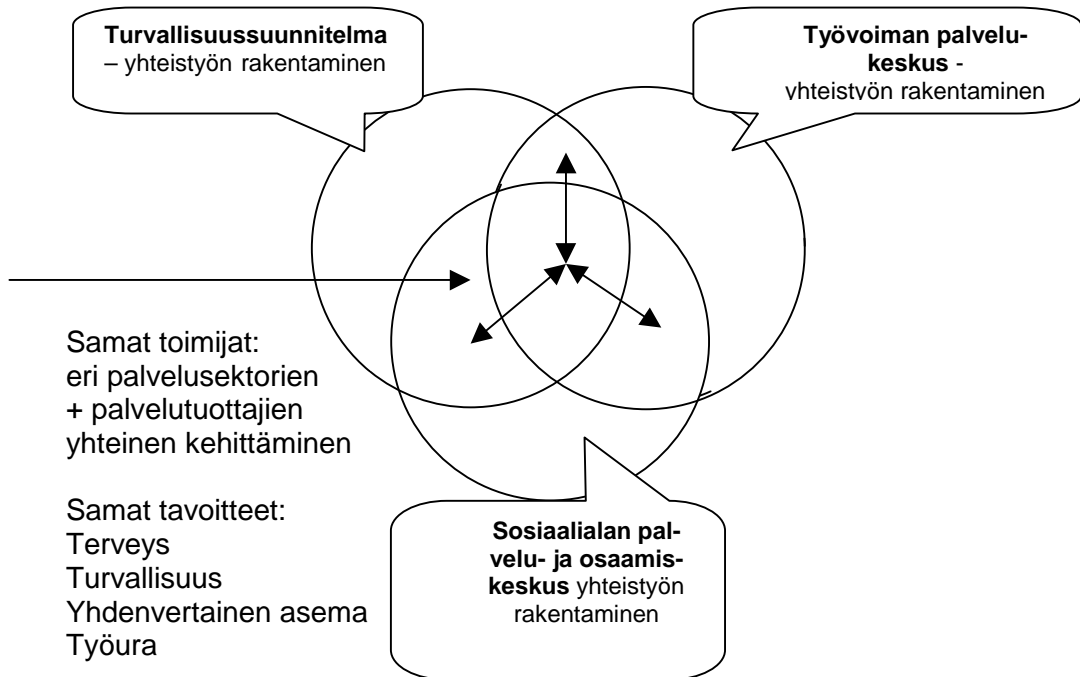
- viranomais toiminnan laadullisen kehittämisen verkostoyhteistyön suuntaan sekä
- vaikeasti työllistyvien kuntalaisten peruspalvelujen kattavuuden ja saatavuuden varmistamisen pitkäaikaistyöttömyyden, syrjäytymisen ja näin ollen myös rikollisuuden ehkäisyssä.

YRE –hankkeen kohderyhmän nuoret/nuoret aikuiset kuuluvat myös työministeriön omasta näkökulmasta selkeästi siihen heikossa työmarkkina-asemassa olevaan ryhmään, jonka työllistymiseksi tarvitaan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja työhallinnon yhteistyön tiivistämistä että jo hallituksen tavoitteissa mainittua työvoimapolitiikan rakenteellista uudistamista. (Syrjästä osallisuuteen, työhallinnon julkaisu 275/2003; Sosiaalisen työllistämisen kehittämistyöryhmän kokouskutsu 8.1.2004 ja työryhmän perustamisen muistio 18.8.2003, Kimpimäki ja Väärälä, STM.)

Sosiaalialan kehittämisohjelman osalta hanke linkittyy Stakesin ohjaamaan varhaisen puuttumisen (VARPU) hankkeeseen, jossa kehitetään eri kuntien ja palvelusektoreiden yhteistyön kautta hyvään elämänhallintaan vaikuttavaa työtä lasten, nuorten ja perheiden parissa. YRE -hankkeen kohderyhmästä löytyy paljon yhdistäviä tekijöitä VARPU-hankkeen joko kohderyhmän tai sen ongelmien määrittelyn kautta: rikostaustaisetkin nuoret ovat nuoria; ehkä vanhemman roolia opettelevia perheellisiä; toimivaa parisuhdetta rakentamaan pyrkiviä, tai perhe- tai parisuhdeväkivallasta eroon pyrkiviä. YRE –hankkeessa käytetään myös kuten VARPU:ssa ennakoivan dialogin menetelmää asiakas- ja ammattiverkostoyhteistyössä.

KUVA 4a
YHTEISTYÖ YRE –ALUEILLA: SUHDE MUUHUN ALUEELLISEEN JA
KANSALLISEEN KEHITTÄMISEEN

- Alueellisesti ja kansallisesti:
 - o osittain samat
 - o osittain eri
 - toimijat
 - tavoitteet

KUVA 4b

Miten alueellinen ja kansallinen kehittäminen ja yhteistyö kytkeytyy YRE –kohderyhmän palveluiden kehittämiseen asiakkaiden kannalta :

IHMISYKSILÖN KEHITYS
TERVEEKSI, ITSENÄISEKSI,
TOIMINTAKYKYISEKSI JA
OSAAVAKSI KANSALAISEKSI

Turvallisuus-
suunnitteluun

liittyvät
palvelut:

- ennaltaehkäisevä työ
- poliisin ja muiden turvallisuus-toimijoiden tilanteisiin liittyvä turvaseuranta
- asiakkaiden kohtaaminen
- lähipoliisitoim.
- poliisin sos.työ
- päivystys: poliisi-, sosiaali-, muu päivystys
- aluetason kansalais-toiminnan käynnistäminen ja tukeminen
- kontaktipisteiden tuottaminen

Työvoiman
palvelu-
keskuksen
palvelut:

- asiakkaan kohtaaminen
- arviointi ja suunnittelu
- sosiaali- ja terveyspalvelut
- mentorointi
- muu ohjaus ja valmennus
- kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen
- koulutusmahdollisuuksien järjestäminen
- ohjaus ansiotyöhön
- työn kaltaisen toiminnan järjestäminen
- työidentiteetin ja työuran rakentaminen yhdessä asiakkaan kanssa

Sosiaali- ja terveys-
alan palvelut:

- asiakkaan kohtaaminen
- arviointi ja suunnittelu
- palvelu- tai hoitosuositus tai -sitoumus
- asuminen ja asumispalvelut
- toimeentulokysymykset
- edelliseen liittyvät velkajärjestelykysymykset
- terveyteen ja työ-/toimintakykyyn liittyvät kysymykset
- hoidon järjestäminen
- asiakkaan/perheen psyyko-sosiaaliseen tilanteeseen liittyvät kysymykset
- palvelun tai hoidon riittävän jatkuvuuden turvaaminen

KUVA 4c

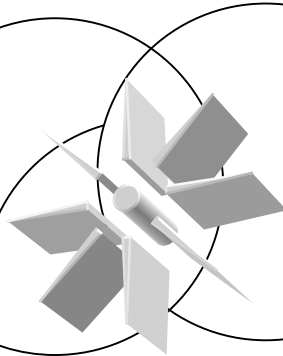
Miten alueellinen ja kansallinen kehittäminen ja yhteistyö kytkeytyy YRE –kohderyhmän palveluiden kehittämiseen palvelutoimijoiden yhteistyön kannalta :

IHMISYKSILÖN KEHITYS TERVEEKSI, ITSENÄISEKSI, TOIMINTAKYKYISEKSI JA OSAAVAKSI KANSALAISEKSI

Turvallisuus- **suunnitteluun**

liittyvä yhteistyö:

- Eri palvelusektorien yhteinen yritys vastata tämän päivän ja tulevaisuuden alueellisiin ja kansallisiin haasteisiin:
 - Poliisi
 - Sosiaalitoimiala
 - Terveystoimi
 - Nuorisotyö
 - Koulu- ja koulutusinstanssit
 - Yritykset
 - Alueen hallinto
 - Oikeushallinto
 - Rikosseuraamus
 - Kansalais-toiminta: perheet, vertaiset, järjestöt
- Toiminnan ja menetelmien laadun ja vaikuttavuuden parantaminen
- työnjako ja palveluketjun kehittäminen

Sosiaali- ja terveysalan

kehittämiseen liittyvä yhteistyö:

- Eri palvelusektorien yhteinen yritys vastata tämän päivän ja tulevaisuuden alueellisiin ja kansallisiin haasteisiin:
 - Terveystoimi
 - Sosiaalitoimiala
 - Koulu- ja koulutusinstanssit
 - Yritykset ja työvoimatoimi
 - Poliisi
 - Aluehallinto kuntayhtymineen
 - Oikeushallinto
 - Rikosseuraamus
 - Kansalais-toiminta: perheet, vertaiset, järjestöt
- Toiminnan ja menetelmien laadun ja vaikuttavuuden parantaminen
- työnjako ja palveluketjun kehittäminen

Työvoiman **palvelu-** **keskuksen**

rakentamiseen liittyvä yhteistyö:

- Eri palvelusektorien yhteinen yritys vastata tämän päivän ja tulevaisuuden alueellisiin ja kansallisiin haasteisiin:
 - Yritykset ja työvoimatoimi
 - Sosiaalitoimiala
 - Terveystoimi
 - Koulu- ja koulutusinstanssit
 - Nuorisotyö
 - Poliisi
 - Aluehallinto kuntayhtymineen
 - Oikeushallinto
 - Rikosseuraamus
 - Kansalais-toiminta: perheet, vertaiset, järjestöt
- Toiminnan ja menetelmien laadun ja vaikuttavuuden parantaminen
- työnjako ja palveluketjun kehittäminen

4. PALVELUKETJUA KEHITTÄVÄ JA MALLINTAVA YHTEISTYÖ YRE –ALUEILLA

4.1. Mitä on jo saatu aikaan?

Vaihe 1

Tavoite: Hankkeen palkattu henkilöstö kokoaa mahdollisimman kattavasti kohderyhmän palveluista vastaavat toimijat prosessiohjauksesta vastaavaan ohjausryhmään.

Tavoitteen saavuttaminen: Poikkihallinnolliset ohjausryhmät on koottu kaikilla YRE –alueilla. Lisäksi on koottu myös erillisiä työryhmiä nimettyjä osa-alueita varten (esimerkiksi Lahdessa ja Hämeenlinnassa asumistyöryhmä; Turussa koulutukseen ja työelämään valmennuksen työryhmä). Tampereelle on koottu hankkeen koko aluetoimintaa ohjaamaan YRE –suunnittelijasta, sosiaalitoimen edustuksesta ja järjestöedustuksesta (KRITS ja Siltavalmennus ry.) koostuva tiimi.

Vaihe 2

Tavoite: Kartoitetaan alueen kohderyhmää (rikostaustaiset henkilöt) koskeviin palvelutarpeisiin vastaavat palvelutoimijat. Samalla kartoitetaan heidän

- näkemyksensä omasta palvelutehtävästään
- toimintaresurssinsa ja –puitteensa
- näkemyksensä kohderyhmästä ja sille tuotettavista asianmukaisista palveluista ja niiden keskeisistä kehittämistarpeista
- kokemuksensa kohderyhmästä ja sille tähän asti tuotetuista palveluista ja niiden solmukohdista
- visionsa siitä, miten ja millä keinoin rikostaustaisten nuorten/nuorten aikuisten kohderyhmälle rakennetaan heidän syrjäytymistään, päihderiippuvuuttaan ja rikollista käyttäytymistään ehkäisevä tai sen katkaiseva palveluketju.

Tavoitteen saavuttaminen: Suunnittelijavetoisilla YRE –alueiden (Lahti, Tampere ja Hämeenlinnan seutukunta)tämä on jo saatu tehdyksi niin suunnittelijoiden oman työn kuin osaamiskeskus Pikassoksen rahoittaman arvioivan kartoituksen kautta. Muilla YRE –alueilla (Turku, Oulu, Kuopio ja pääkaupunkiseutu) tällainen kartoitus on joko meneillään tai sitä ollaan käynnistämässä.

Vaihe 3

Tavoite: Hankkeen aluetoimijat rekrytoivat kohderyhmästä rajatun määrän henkilöitä nk. case -asiakkaiksi. Heidän kanssaan tapahtuva työ on, asiakkaan luvalla, jatkuvan verkottuneen arvioinnin kohteena. Arviointi nostaa esiin palveluketjun reaalisia aukkoja solmukohtia sekä kehitettäviä tai hyviä käytäntöjä.

Tavoitteen saavuttaminen: Käytännössä case -asiakkaat on suurelta osin valittu jo olemassa olevista, eri palvelutahojen asiakkuuksista. Case -asiakkaita on Lahdessa, Tampereella, Hämeenlinnan seutukunnassa ja pääkaupunkiseudulla. Turussa, Kuopiossa ja Oulussa valintaprosessi on meneillään.

Vaihe 4

Tavoite: Asiakkaan itse näkemiä ja palveluketjun toimivuuden parantamiseen liittyviä kehittämistarpeita kirjataan ylös ja välitetään aluetoiminnan eri päätös- ja kehittämistahoille tiedoksi.

Tavoitteen saavuttaminen: Hankkeen suunnittelijat ja muut alueverkoston toimijat ovat kirjanneet asiakkaisiin ja asiakkuuksiin liittyviä näkökohtia niillä alueilla, joissa asiakkuuksia jo on. Palvelujen saatavuuteen ja niiden mielekkääseen toisiinsa kytkeytymiseen liittyviä näkökantoja on kirjattu alueiden ohjausryhmissä. Lisäksi Kuopion alueella Itä-Suomen osaamiskeskus kartoittaa näitä kehittämistarpeita parhaillaan, samoin kuin Pikassos Tampereen alueella ja Hämeenlinnan seutukunnassa. Pääkaupunkiseudulla YRE:n tavoite palvelee myös alueen turvallisuusstrategian ja päihdestrategian kehittämisestä. Niissä tarvitaan samoja tietoja palveluiden solmukohdista ja hyvistä käytännöistä, jotta voitaisiin tuottaa asiakkaita elämönhallinnassaan nykyistä paremmin tukeva palveluketju.

4.2. Mihin pitää vielä ponnistella

Vaihe 5

Tavoite: Alueen YRE –verkosto kiinnittää hankkeen mallintavan toiminnan alueen turvallisuussuunnittelun ja peruspalveluiden kehittämiseen.

Tavoite alkuvaiheisesti saavutettu Oulussa turvallisuussuunnittelun ja Turussa peruspalveluiden kehittämisen osalta. Mallintavan toiminnan alkuvaiheen kytkentä pätee Hämeenlinnan seutukunnan ja Lahden osalta sekä turvallisuussuunnitteluun että peruspalveluiden kehittämiseen.

Vaihe 6

Tavoite: Kehittävän prosessin välivaiheanalyysit sekä hankkeen loppuanalyysi: Mikä alueiden palveluketjussa toimii, mikä ei? Mitä toimintatapoja on syytä korjata ja muuttaa, mitä innovoida ja kehittää? Miten eli millä rahoituksella, metodilla ja vastuunjaolla tämä nähdään parhaiten tapahtuvaksi?

Vaihe 7

Hyvien käytäntöjen vakiinnuttaminen osaksi poikkihallinnollista ja monitoimijakohtaista palveluketjua. Mahdollisesti tarvittavat päätökset palveluketjun muodostavilta organisaatioilta.

4.3. Aluekohtainen tilanne

4.3.1 Lahti, Tampere ja Hämeenlinna

Lahden, Tampereen ja Hämeenlinnan seutukunnan osalta kuvaukset ovat kokonaisuudessaan raportin liitteinä.

Lahden osalta kuvauksesta vastaa alueen suunnittelija Jaana Hongisto, Tampereen osalta suunnittelija Minna-Kaisa Järvinen ja Hämeenlinnan seutukunnan osalta suunnittelija Hannu Myllärinen. Turun, pääkaupunkiseudun, Kuopion ja Oulun kehittämistyön kuvauksesta vastaa projektinjohtaja Jari Nurmi.

4.3.2 Turku

- Ohjausryhmä on kokoontunut jo toistakymmentä kertaa määrittelemään YRE:n tavoitteen mukaista palveluketjua, joka mahdollistaa asiakaskohtaisen muutoksen irti rikoksista ja päihteidenkäytöstä
- Keskeisiksi lähtökohdiksi on määritelty kohderyhmän tarvitsemat peruspalvelut kuntalaisina ja kansalaisina, erityinen painotus on annettu työ- ja toimintakyvyn selvittämiseksi ja ammatilliselle valmentamiselle

- Asiakaskohderyhmät mallintavaan työhön on alustavasti määritelty: fokusointi tapahtuu nuoriin ja nuoriin aikuisiin, ikäryhmiin 16-21 ja 21-25 v. Yksittäistapa- uksissa myös tätä vanhemmat voidaan ottaa mukaan.
- Koulutus- ja työuran selventämiseen liittyvä palvelupolku on kohderyhmän ja osallistuvien tahojen osaamisen pohjalta alustavasti suunniteltu: ohjattu val- mennus- ja koulutuspolku on laadittu kriminaalihuollon, sosiaalitoimen, työ- voiman ja Rainasäätiön yhteistyönä. Ensisijainen organisointivastuu tulee olemaan Rainasäätiöllä.
- Apulaiskaupunginjohtaja ja sosiaalitoimen kehityspäällikkö ovat sitoutuneet liittämään hankkeen kehitystyön osaksi kaupungin turvallisuussuunnittelua ja sosiaalitoimen organisoimaa, käytännössä poikkihallinnollista, Laatu-hanketta. Laatu -hanke kehittää juuri palveluohjaustyön käytäntöä.
- Poliisitoimi on tullut aktiivisesti mukaan YRE:n Turussa tapahtuvaan kehittä- mistoimintaan.
- Hanke on ohjausryhmän ja muiden kontaktien välityksellä kytkennässä ra- kentumassa olevaan Turun työvoiman palvelukeskukseen.
- Eri palvelusektorin toimijat tulevat YRE –yhteistyössä myös liittymään mukaan Turun kaupungin Pansio-Perno –alueella toteutettavaan kehittämisprojektiin.
- Liike-elämän edustaja on verkoston tuella vienyt eteenpäin tuottamaansa puo- limatkan asumismahdollisuutta ja lupautunut linkittämään työtoimintaa liike- elämään
- Neuvottelut vankeinhoidon sijoittajayksikön kehittämistyön ja YRE:n Turun alueen toiminnan yhteensovittamisesta on käynnistetty. Käytännössä tämä tarkoittaa verkottunutta yhteistyötä siviiliin ja seuraamusjärjestelmän kesken, kun vangin vankeus- ja vapautumissuunnitelmaa rakennetaan
- Turun YRE –alueella on yhteistyötä Tampereen, Lahden ja Hämeenlinnan alueiden kanssa.

4.1.1. Helsinki ja pääkaupunkiseutu

- Hankkeen pääkaupunkiseudun ohjausryhmään kuuluvat Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämissyksikön kehittämiskonsultit.
- Kriminaalihuollon päihdetyön kehittämishanke on jo YRE –toimintaa aikai- semmin kehittänyt pääkaupunkiseudulla palveluohjaus –malliin tähtäväää ver- kottumista: KHL:n päihdetyön kehittämishanke on vahvasti mukana YRE:n pääkaupunkiseudun toiminnassa.
- Hankkeella on suorat toiminnalliset yhteydet Huumekuntoutujien palveluoh- jausyksikköön ja yleensä sosiaalitoimen palveluohjauksen kehittämiseen
- KUVA:n (Kuntouttava vankityö) ja kunnallisen sosiaalitoimen erityissosiaali- työn osalta on sovittu yhteisestä kehittämisestä: tätä toteutetaan jo ohjaus- ryhmässä ja ohjausryhmän asettamissa kahdessa työryhmässä: asumistyö- ryhmä ja valmennus- ja työpolku –työryhmä.
- Asumistyöryhmä on määritelty motivaatioasteen ja tuen tarpeen perusteella tarkemmin pääkaupunkiseudun keskeiseksi kohderyhmäksi nuorehkot huu- metaustaiset, kuntoutustarpeessa olevat ja/tai kuntoutuksessaan jossain mää- rin jo edenneet rikoksenteijät. Määrittely on vahvistettu ohjausryhmässä.
- Rikostaustaisten vertaistukijärjestön KRIS ry:n kanssa on sovittu yhteistyöstä: KRIS osallistuu voimakkaasti pääkaupungin kehittävään verkostotyöhön

- Pääkaupunkiseudun ohjausryhmää pyritään täydentämään päätösvaltaa omaavilla edustajilla esim. sosiaalitoimen kehittämisen hankkeesta; työvoiman palvelukeskuksesta; yliopiston sosiaalipolitiikan laitokselta ja mahdollisesti osaamiskeskuksesta.
- Stakesin kanssa on alustavasti sovittu `synergia –tapaamisesta´, jossa meillä olevia yhteiskuntapoliittisia ohjelmia koskeviin päätöksiin pääkaupunkiseudulla osallistuvat (sisäinen turvallisuus; sosiaalialan kehittäminen; työvoiman kehittäminen; terveydenhuollon kehittäminen) tarkastelisivat Stakesin vetämänä näiden ohjelmien ja YRE -hankkeen yhteisiä tavoitteita ja kehityspintoja.
- Alueen raportti päihde- ja rikostaustaisten palvelutarjonnan/ palveluketjun aukko- ja solmukohdista sekä myös hyviksi todetuista käytännöistä on sovittu toimitettavaksi Helsingin päihdestrategiasta ja kaupungin turvallisuusstrategiasta vastaaville syksyyn 2004 mennessä.
- Porvoossa on käynnistetty YRE:n tavoitteisiin liittyvä yhteistyö eri toimijoiden kesken, keskeisesti mukana mm. Rotary ry.

4.1.2. Kuopio

- Kuopio on tuottanut Kriminaalihoitolaitoksen (Khl) aluetoimiston kautta alustavan projektisuunnitelman keväällä 2003.
- Monitoimijakohtaista kehittämistyötä on tehty Siilinjärven kunnallisen palveluohjausmallin ja Kuopion kaupungin ja kaupungissa toimivan Työterapisen yhdistyksen yhteistyönä: koordinoitavuudessa on tähän asti ollut Khl:n Kuopion aluetoimisto.
- Hankkeen alueellista vetovastuuta ym. kysymyksiä on selvitelty ohjausryhmätoimintaa valmistelevassa neuvottelussa sekä Itä-Suomen osaamiskeskus ISO:n järjestämässä ohjausryhmäkokouksessa keväällä 2004
- Kuopion ohjausryhmä on tehnyt yleisen tason kohderyhmärajausten: mallintavan työn arviointi ja kehittämistyö kohdennetaan iältään 15.-25 v. rikoksen tehneisiin nuoriin/nuoriin aikuisiin
- Osaamiskeskus ISO tekee rikostaustaisen nuoren/nuoren aikuisen palveluihin osallistuville toimijoille arvioivan kartoituksen. Tähän odotellaan parhaillaan vastauksia.
- Alustavasti on sovittu, että ISO tulee osallistumaan kehittämistyöhön liitettävän tutkimuksen tuottamiseen, ohjaamiseen ja koordinointiin.
- Rikosseuraamusvirastossa ja Kuopion vankilassa on neuvoteltu sijoittajayksikön kehittämistyön ja YRE:n Kuopion alueen toiminnan yhteensovittamisesta. Käytännössä tämä tarkoittaa verkottunutta yhteistyötä siviilin ja seuraamusjärjestelmän kesken jo ennen vankilaan menoa
- Paikallinen poliisin lapsiin ja nuoriin kohdistuva kenttätyö sekä pitkälle kehittynyt rikkonaisen taustan omaavien nuorten/nuorten aikuisten työpajatoiminta tulevat osallistumaan hankkeeseen

4.1.3. Oulu

- Loppuvuonna 2003 sekä alkuvuonna 2004 YRE on linkittynyt paikalliseen kehittämistyöhön, erityisesti rikosentorjuntaohjelman puitteissa rakennettavaan poikkihallinnolliseen turvallisuussuunnitelmaan, työvoiman palvelukeskuksen rakentamistyöhön sekä sosiaalialan kehittämistyöhön.

- Ohjausryhmän ensimmäisessä kokoavassa neuvonpidossa helmikuussa 2004 todettiin, että hanke ja sen mallintava työ on olennainen osa kaupungin ja alueen työmenetelmien kehittämistä vastaamaan paremmin nuorten rikoksenteijöiden ja päihdeongelmaisten palvelutarpeita.
- Useamman palvelutoimijan aiemman panostuksen osalta Oulun seudulla on varsin hyvä pohja lähteä kehittämään tuloksekasta palveluketjua ja sen koovaa ohjattua palvelua (mm. nuorten kuntouttava työtoiminta; päihdeongelmaisten nuorten avokuntoutusyksikkö Redi; poliisin turvallisuuspanostus; kehittävä toiminta Merikosken koulutuskeskuksessa, alueen kriminaalihuollossa ja vankeinhoidossa; Merimajakka ry:ssä).
- Hanke on luonut elävät kehittämissuhteet Oulun seudun ammattikorkeakouluun, jonka sosiaalialan koulutus harjoittaa voimakasta psykososiaalisten palvelujen kehittämistyötä. OAKK on luvannut vastata alueella Avartti –projektitoiminnasta, jota opetusministeriö kehittää, ja jonka toimivuudesta rikostaus- taisten nuorten kohdalla opetusministeriössä ollaan kiinnostuneita.
- Myöhemmissä kahdessa kevään kokouksessaan (maalis- ja huhtikuulla) Oulun YRE –ohjausryhmä on todennut, että
 - a) se hakee yhä selkeämpää kytköstä Oulun seutukunnan eri hallinnonalojen päättäjiin, ja pyrkii liittämään hankkeen mallintavan työn yhteen ko. hallinnonalojen kehittämistoiminnan kanssa
 - b) hanke määrittelee tavoitteenasettelunsa ja kohderyhmän kattavampaan ja tuloksellisempaan palvelutarjontaan tähtäävän palveluketjuttamisen aukko- ja solmukohtat sekä hyviksi osoittautuneet toimintakäytännöt
 - c) ohjausryhmä katsoo niin Oulun kaupungin kuin seudun muiden kuntien sosiaali- ja terveystoimen osuuden palveluketjun kehittämisessä korvaamattoman tärkeäksi. Kyse on myös palveluketjun tuottamisen kannalta merkityksellisistä rahoitusmahdollisuuksista.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

- **Tarvitaan aikaa.**
Kaikki nimetyt YRE-alueet ovat erilaisia niin väestö- kuin palvelurakenteensa suhteen. Myös olemassa olevat yhteistyön muodot poikkeavat eri alueilla toisistaan. Keskinäisen, yhteisen ymmärryksen ja sitä kautta syntyvien aiempaa tuloksellisempien tukipolkujen rakentaminen vie aikaa. Aikaa tarvitaan myös sen selvittämiseen, mitä alueella on jo saatu aikaan, minkälaista osaamista löytyy, mitä hyviä käytäntöjä on jo luotu ja mitä toimintamalleja on havaittu tehottomiksi. Mallintavan prosessin eri vaiheet tarvitsevat aikaa vakiintuakseen käytännöiksi. Prosessien toimivuuden arviointi on välttämätön osa kehittämistyötä ja sekin vaatii aikaa.
- **Tarvitaan yhteisiä areenoita asioiden käsittelemiseen.**
Yhteisen ymmärryksen aikaansaaminen edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta ja asioiden yhteistä käsittelyä, jopa asioiden yhteistä nimeämistä siten, että kaikilla on käytössään käsitteet, jotka myös muut ymmärtävät samalla tavalla. Yhteistä ymmärrystä tarvitaan työntekijätasolla. Tätä kehitetään hankkeessa verkostokoulutusten kautta. Työntekijätason lisäksi yhteisen ymmärryksen syntymistä tarvitaan myös ohjauksen tasolla. Tätä tavoitetta palvelevat alueiden ohjausryhmät.

- **Tarvitaan ohjausta.**
 Monien toimijoiden yhteisessä hankkeessa on suuri vaara hajoamiseen ja sivuraiteille lipsahtamiseen. Päämäärätietoinen kehittäminen vaatii tiukkaa ohjausta. Ohjausryhmien merkitys hankkeen strategisen ohjauksen välineenä on korostunut sitä mukaa kun hanke etenee.
- **Tarvitaan hankkeen palkattuja työntekijöitä.**
 Lainrikkokat muodostavat yhteiskunnan eri palveluiden käyttäjinä useimmiten marginaalisen ryhmän, joka on varsin heterogeeninen ja joskus myös palvelun tarjoajien kannalta hankala ryhmä. Sen palveluiden kehittäminen ei ole etusijalla minkään palvelutuottajan näkökulmasta. Hankkeen työntekijöiden tehtävänä on koota palvelutoimijat yhteen ja osoittaa ne konkreettiset hyödyt, joita kullekin toimijalle voi aiheutua, mikäli uusintarikollisuuden vähentämiseen tähtäävät rakenteet ja toimintamallit saadaan toimiviksi. Työ on aikaa vievää ja vaativaa eikä sitä ole mahdollista tuloksellisesti tehdä ilman erityisesti tähän tehtävään nimettyä työntekijää.
- **Tarvitaan hankkeen palkattujen työntekijöiden kykyä pysyä rajatussa roolissa**
 Hankkeen työntekijöiden tehtävänä on koota alueen toimijat yhteen, ohjata työskentelyä yhteisen ymmärryksen ja toimivien rakenteiden kehittämiseen sekä tarpeellisten vastuutahojen nimeämiseen. Parhaimmillaan hanke voidaan saattaa osaksi alueen muuta kehittämistyötä. Sen sijaan varsinainen toiminta kuuluu alueen palvelutoimijoille ja niiden yhteistyölle. Hankkeen työntekijöiden aktiivinen panos varsinaisessa asiakastyössä johtaa helposti siihen, että hankkeen päätyttyä kehitetty toimintamalli hiipuu ja tuloksia ei synny. Hankkeen työntekijöiden tulee myös nähdä rikostausta vain yhtenä asiakkaan elämään kuuluvana tekijänä, joka ei suinkaan välttämättä ole keskeisin palveluketjun muodostamisen kannalta.
- **Tarvitaan sekä julkisen palvelun että järjestötoimijoita**
 Julkisen sektorin palveluita supistetaan ja yksityistetään jatkuvasti. Siitä syystä tarvitaan hankkeeseen mukaan myös järjestötoimijoita. Myös sellaisilla alueilla, missä julkiset palvelut toimivat kattavasti, järjestöt tarjoavat erilaisia, joskus hyvin tarkasti jollekin erityisryhmälle tarkoitettuja palveluita ja antavat näin lisää mahdollisuuksia heterogeenisen lainrikkokaryhmän palvelutarpeen tyydyttämiseen. Järjestöissä toimitaan lisäksi usein myös virka-ajan ulkopuolella. Erityisen merkittävää on tässä suhteessa se tuki, joka on löydettävissä ns. vertaisryhmistä.
- **Tarvitaan resursseja hankkeen arvioinnin toteuttamiseksi**
 YRE-hankkeen nykytasoisilla resursseilla ei ole mahdollista toteuttaa objektiivista ulkopuolista hankkeen tuloksellisuuden arviointia. Kahden tuloksettomuuden yrityksen jälkeen on jouduttu toteamaan nykyisten määrärahojen riittämättömyys suhteessa saatuihin tarjouksiin. Lisärahoitus on välttämätöntä, mikäli arviointi halutaan tehdä. Asiasta on tehty esitys oikeusministeriölle.

LÄHTEET

Arnkil, Tom, Seikkula, Jaakko & Eriksson, Esa (2000): Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Stakes raportteja 253/2000. Helsinki.

Eskelinen, Ossi (2002): Janus – kokonais kuntoutuksella muutokseen –evaluaatio Verkostokuntoutus Janus –projektin toiminnasta ajanjaksolta 1999-2002. ESR ja työministeriö. Tampere.

Eskonen, Tommi ja Järvelä Sampo (2000) Pitkät polut. Syrjäytymisen uhkaamien henkilöiden voimavaraistumisen rakenteelliset edellytykset. Employment Integra – projektien empowerment -teematyöraportti. Työministeriö. Employment-julkaisu N:o 28.

Granfelt, Riitta (2003): Vankilasta kotiin vai kadulle? Ympäristöministeriön julkaisu sarjassa Suomen ympäristö, nro 613. Helsinki.

Haapasalo, Jaana (1999) Traumamalli ja rikoksetekijöiden lapsuus. Suomen Lääkärilehti 12/1999.

Haapasalo, Jaana (1999) Väkivallan kierre. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 5. Helsinki

Järvelä, Sampo, Kääriäinen, Juha & Valokivi, Heli (2002): Lainrikkajien projektit 1996-2002. Projektiselvitys Yhteistyössä rikoksettomaan elämään –hankkeelle. Rikosseuraamusviraston julkaisu 2/2002. Vammala.

Kimpimäki, Aini & Väärälä, Reijo: Sosiaalisen työllistämisen kehittämistyö-ryhmän kokouskutsu 8.1.2004 ja työryhmän perustamisen muistio 18.8.2003. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kokkonen, Mira & Schugk, Susanna (2002): Verkostokuntoutus Janus –projekti vankilasta vapautuneen ja vartijan näkökulmasta. Sosiaalialan koulutusohjelman opinäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo toim. (1999): Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Opetusministeriö: Nuorisosiain neuvottelukunta. Helsinki.

Ladonlahti, Tarja & Pirttimaa, Raija toim. (2003): Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsingin yliopisto Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Helsinki.

Lämsä, Anna-Maija & Uusitalo, Outi (2003): Palvelujen markkinointi esimiestyön haasteena. Edita Publishing. Helsinki.

Nurmi, Jari (2002) Kriminaalitaustaisen henkilön kokonaiskuntoutus. Janus –projektin tuottama käsikirja. ESR ja työministeriö. Hämeenlinna.

Nurmi, Jari (2003): Rikoksetonta elämää tuetaan alueellisella yhteistyöllä. Haaste – asiantuntevasti rikosentorjunnasta ja kriminaalipolitiikasta. 3/2003.

Onnismaa, Jussi, Pasanen, Heikki & Spangar, Timo toim. (2000): Ohjaus ammattina ja tieteenalana: osa 1 - ohjauksen lähestymistavat ja ohjaus-tutkimus; osa 2 - ohjauksen toimintakentät. PS –kustannus. Jyväskylä.

Paikallinen turvallisuussuunnittelu, kumppanuus ja strateginen johtaminen (2003). Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisu 14/2003.

Pusa-Soininen, Petra (2003): Polku –projektin loppuraportti. Tyynelän koulutus- ja kehittämiskeskus.

Rantala, Kati (2004): Vankilasta vapautuvan huumeiden käyttäjät: sosiaalinen ongelma? Käsikirjoitus: Viite esitetty luvalla. Julkaistu 3.6.2004.

Rautava Marie & Perttu, Sirkka (2002): Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Julkaisija: Stakes/ Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti.

Rikoksettomaan elämänhallintaan. Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001: 2. Oikeusministeriö. Helsinki.

Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2004): Luonnos (17.3.2004) käsiteltäväksi seminaarissa 26.3.2004. Sisäasiainministeriö.

Syrjästä osallisuuteen (2002). Syrjäytymisen ehkäiseminen ja yhteistyö työvoimapolitiikan toimeenpanossa –projektin raportti. Työhallinnon julkaisu, nro 275.

Valokivi, Heli (2001): Palveluohjaus ja rikoksiin syyllistyneiden yksilölliset polut. Silta-Valmennus raportteja 1/2001.

Valokivi, Heli (2000): Yksilökohtainen palveluohjaus rikoksiin syyllistyneiden palvelukokonaisuuksien organisoinnissa. Silta-Valmennus raportteja 2/2000.

Vauras, M., Salonen, P., Lehtinen, E., & Lepola, J. (2001): Long-term development of motivation and cognition in family and school contexts. In Volet, S. & Jarvela, S. toim.: Motivation in Learning Context: Theoretical and methodological implications (pp. 295-315). Pergamon Press: Amsterdam.

YRE LAHDESSA

Väliraportti kesä 2004/Jaana Hongisto

TAVOITTEET

YRE:n tavoitteena on rakentaa yhteistyössä seuraamusjärjestelmän, julkisen palvelujärjestelmän ja järjestöjen kanssa vakiintuneita toimintamalleja ja työkäytäntöjä, jotka perustuvat palveluohjaukselliseen asiakasprosessin hallintaan ja saumattomiin palvelujatkumoihin, jotka tukevat rikostaustaisten henkilöiden pyrkimyksiä rikoksettomaan ja päiheteettömään elämään. YRE:ssä keskitytään asumiskysymyksiin, kuntoutusjatkumoihin, työhön tai muuhun työn kaltaiseen toimintaan ja toimeentulokysymyksiin. Tärkeää on myös palvelujärjestelmän aukkojen ja esteiden kartoittaminen ja niihin ratkaisujen hakeminen.

KOHDERYHMÄ

- 18 - 30 v. (ikäraja joustava) lainrikkijat

Ryhmä sisältää sekä ei vielä vankilaan joutuneet rikoksetekijät, yhdyskuntaseuraamusta suorittavat tai seuraamuksensa päättävät (ehdollinen vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu, ehdonalaisessa valvonnassa olevat) että vankilasta vapautuvat.

Muutoshalukkuus ja motivoituneisuus on todettu Lahden ohjausryhmän kesken ongelmalliseksi käsitteeksi. Tällä hetkellä kriteeri voisi määrittää: palveluohjaukselliseen yhteistyösuhteeseen halukkaat. Toisena kriteerinä on, että henkilö tarvitsee monia eri palveluja elämäntilanteensa parantamiseksi.

ASIAKASTILANNE

YRE:en ei oteta asiakkaita kovinkaan paljon, vaan asiakkaiden avulla pyritään mallintamaan työkäytäntöjä ja toisaalta paikantamaan palvelujärjestelmän ongelmakohtia. Asiakkaita on ollut kaikkiaan 28, joista 8 on matkan varrella keskeyttänyt projektin. Syinä on ollut mm. paikkakunnan vaihdos, törkeä rikokseen syyllistyminen, toistuvat sopimusten rikkomiset tai asiakkaan kuolema. Tällä hetkellä Lahdessa on 20 asiakasta, joista

8	vankilassa
6	ehdonalaisessa valvonnassa
10	päihdekuntoutuksessa
1	työkokeilussa
2	työssä
9	työttömänä työnhakijana

Asiakasmäärä kasvaa lähiaikoina. Kriteereinä ovat edellä mainitut, mutta toisaalta prosessin myötä paikantuu koko ajan myös muiden kuin muutostyöskentelyyn valmiiden asiakkaiden palveluvajeita, mitkä on myös tärkeää huomioida.

Koska kyseessä on työkäytäntöjen ja toimintamallien rakentaminen kohderyhmänä on myös julkisen palvelujärjestelmän, seuraamusjärjestelmän ja järjestötahojen ammattitoi-

mijat ja johto.

Kriminaalihuoltolaitoksen Lahden aluetoimistossa tullaan siirtymään vuoden 2005 alusta yhdyskuntapalvelu- ja valvontatiimiin. Alustavasti on sovittu YRE:n hyödyntämisestä liittyen heidän tulostavoitteisiinsa. On sovittu, että jokainen työntekijä tuottaa yhden asiakkaan, jonka elämäntilanteen kohentuminen vaatii verkostomaista työtettä. Nämä asiakkaat voivat tulla YRE:n asiakkaiksi, jolloin heidän kauttaan voitaisiin mallintaa verkostomaista työtä tukitoimien tuottamiseen sekä asiakkaan siirtymistä muun verkoston vastuulle. Tätä kautta on mahdollista todentaa ongelmakohtia palveluiden järjestämisessä.

Yhdyshenkilöitä (Tampereella palveluohjaajia) on 14; Kriminaalihuoltolaitoksesta, seurakuntayhtymän diakoniatyöstä, työvoimatoimistosta, sosiaalitoimesta ja Avainsäätiöstä. Heidän kanssaan tavataan säännöllisesti noin kerran kuukaudessa ja jaetaan tietoa sekä kehitetään yhteisiä toimintamalleja. Yhdyshenkilöt ovat osallistuneet melko aktiivisesti tapaamisiin, vaikka kaikilla ei olekaan omaa nimettyä YRE-asiakasta. Sosiaalitoimi ja kriminaalihuoltolaitos tuntuvat kuormittuvan eniten yhdyshenkilöpyynnöistä.

OHJAUSRYHMÄ

Lahden ohjausryhmässä ovat
A-klinikkatoimi
kaupungin sosiaalitoimi (sosiaalitoimen erityispalvelut, Step)
Kriminaalihuoltolaitos
Lahden kihlakunnan poliisi
Päijät-Hämeen koulutus konserni (Tuoterengas)
Päijät-Hämeen työvoimatoimisto
Lahden seurakuntayhtymä

Suurimmalle osalle ohjausryhmän varsinaisia jäseniä on nimitetty myös varajäsen. Ohjausryhmä on kokoontunut aikavälillä 1.10.2002 – 31.5.2004 yhteensä 14 kertaa.

Hankkeen toiminta-alueeksi ohjausryhmä on määritellyt Lahden ja sen lähikunnat. Määrittely perustuu ohjausryhmässä mukana olevien tahojen toiminta-alueisiin. Lähikuntiin kuuluvat Lahden, Heinolan ja Orimattilan kihlakuntien kunnat Asikkala, Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Nastola, Padasjoki, Hartola, Heinola, Sysmä, Artjärvi, Mäntsälä, Orimattila ja Pukkila. Toiminta on keskitetty Lahteen ja lähikuntien kanssa tehdään yhteistyötä tarvittaessa. Lähikunnista on osallistuttu mm. YRE:n verkostokoulutuksiin.

Ohjausryhmämme jäsenet ovat osallistuneet melko aktiivisesti palavereihin. Ongelmana on se, että samat ihmiset ja samat tahot kuormittuvat hankkeen aikana käynnistetyissä monissa muissa toiminnoissa ja erilaisissa työryhmissä. Syksyllä 2003 alkoi tapahtua monien asioiden suunnittelua ja toimintaa yhtä aikaa (arvioiva kartoitus, verkostokoulutukset, asumisen tuki, Kotiin Päin-ryhmä jne.). Se aiheutti sen, että tärkeistäkin palaverista (mm. ohjausryhmä) alkoi olla poissaoloja. Loppukevällä 2004 osanotto palautui kiitettäväksi ja syksylle 2004 vähennetäänkin erilaisten tapaamisten määrää.

Ohjausryhmän lisäksi yhteistyötä on seuraavien verkostotahojen kanssa: Sininauhaliitto, Lahden talous- ja velkaneuvonta, työvoiman palvelukeskus, Avainsäätiö/Työnhyrrä, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrinen säätiö, Myllyhoitoyhdistys ry, Mainiemen kuntoutumiskeskus ja Domino

TOIMINTA ALUEELLA

Tuettu asuminen

Asumiseen ja asumispalveluihin pyritään vaikuttamaan Riitta Granfeltin tutkimuksen kautta. Granfeltin tutkimushanke (katso. liite) ja sen käytännön toimenpiteet vastaavat suurelta osin niihin tavoitteisiin, joita YRE on asettanut lainrikkojien asumisen kehittämiseksi. Lahden Talot Oy:n kanssa kehitetään monimuotoista palveluohjauksellista tuetun asumisen mallia. Vastuutahoina palveluohjauksen järjestämisessä ovat sosiaalitoimisto (Step) ja Kriminaalihuoltolaitos. Kevään 2004 aikana saatiin yksi sosiaali- ja terveystieteiden välivuokraama asunto, johon vuokralainen valittiin yhteistyössä sosiaalitoimen ja Khl:n kanssa. Asunnossa pyritään mallintamaan palveluohjauksellista tuettua asumista. Syksyn aikana saataneen vielä toinen samanlainen asunto. Granfelt seuraa näiden muutaman asiakkaan kulkua asumispolulla vankilasta siviiliin. Hän haastattelee niin asiakkaita, palveluohjaajia kuin tukihenkilöitäkin. Prosessin aikana arvioidaan vankilan mahdollisuuksia vahvistaa asumisvalmiuksia osana vankilan kuntouttavaa toimintaa, asumisen tukiverkoston/tuetun asumisen toimivuutta uusintarikollisuuden ja päihteiden käytön kannalta ja sitä, onko asunnosta tullut koti, joka osaltaan mahdollistaa integroitumisen yhteiskuntaan. Polkuja tutkimalla haetaan onnistuneen asumisen elementtejä.

Sininauha ry:n Nousurinteen Palvelukeskus perusti päihdeongelmaisten tukiasumisyksikön. RAY-rahoitteinen tukiasumisyksikkö tuottaa asumisvalmennusta vaikeasti asutettaville. Nousurinteen Palvelukeskuksen yhteyteen tulevasta 20 tukiasunnosta kaksi on suunniteltu vankilasta vapautuville. Tukiasunnot valmistuivat kesällä 2004 ja ensimmäiset asukkaat muuttivat 21.6.04. Elokuussa myös molemmissa vankilasta vapautuville tarkoitettussa tukiasunnossa oli asukas. Toinen vapautui Hämeenlinnan ja toinen Kylmäkosken vankilasta. Granfelt seuraa yhteisöasumisen toteutumista Nousurinteellä ja erityisesti näiden kahden asukkaan asumisen polkua. Projekti on yhteistyössä mm. sosiaalitoimeen, Khl:en ja YRE:en.

Lahdessa tehtiin vuonna 2003 kaupungin asuntopoliittinen toimenpideohjelma ja YRE seuraa sen toteutumista sekä pyrkii pitämään keskustelua yllä asunnottomuudesta ja asumispalveluiden tarpeesta.

Ryhmätoiminta vankilassa

Hämeenlinnan vankilassa aloitettiin 18.3.04 kymmenen kerran kurssimainen Kotiin päin -ryhmä. Ryhmä kokoontui kerran viikossa torstaisin klo 14 - 15.40 ja jokaisella kurssikerhällä oli tietty teema. Kurssille valittiin yhteistyössä vankilan kanssa 10 kurssilaista, joista 9 aloitti kurssin. Kurssilaiset olivat "muutoshalukkaita" sekä hämeenlinnalaisia että lahtelaisia mies- ja naisvankeja, joista osalla oli aikaisempi yhteys YRE:en tai Janus-projektiin. Kurssilaiset sitoutuivat sekä ryhmään että kurssin päätyttyä YRE:en. Ryhmätoiminnan ohella tehdään yksilökohtaisia suunnitelmia.

Kurssi oli vapautteen valmentava ja kurssin teemat olivat erilaisia aiheeseen liittyviä asioita kuten asunnottomuus ja asuntoasiat, päihdeasiat (päihdekuntoutus, hoidon kanavat, riippuvuudet), seurakunnan tarjoamat palvelut (hengellinen kuntoutus), toimeentulo- ja velka-asiat, vapautumiskriisi, päivätoiminta, työtoiminta sekä hämeenlinnalaiset että lahtelaiset palvelut. Kurssi toimi infonjakopaikkana, työskentely oli prosessinomaista ja itseohjautuvaa yhteisten kysymysten äärellä. Tavoitteena oli, että ryhmä voi motivoida osallistujia vankilan tarjoamille kursseille ja muuhun kuntouttavaan toimintaan. Kurssi toteutettiin niin, että kurssin vetäjät olivat joko Hämeenlinnan tai Lahden palveluntuottajia. Lahdesta mu-

kana olivat Khl, seurakuntayhtymä, A-klinikkatoimi, sosiaalitoimi sekä talous- ja velkaneuvonta. Hämeenlinnasta mukana ovat seurakuntayhtymä, Lastu ry, Helppoa ry, Sininauha ry, NäytönPaikka ry, työvoimatoimisto ja Hämeen Mokia ry. Lisäksi Riitta Granfelt oli mukana kahdella kurssikerralla.

Kotiin päin - ryhmä käynnistyi suurelta osin Hämeenlinnan vankilan toivomuksesta. Janus-projektin aikaiset vertaisryhmät oli todettu hyviksi ja vastaavaa toimintaa haluttiin YRE:inkin konkreettiseksi vankilakäytännöksi. Yhteyttä siviilitoimijoihin halutaan vahvistaa, joten osittain siksi valittiin monitoimijainen kurssin vetämistapa. Tällä toimintatavalla on tietyt haasteensa mm. tiedonkulun ja jatkuvuuden suhteen ja kurssin päätyttyä arvioitiin, miten valittu tapa toimi. Tavoitteena on, että vastaavia kursseja olisi myös syksyllä 2004 ja myöhemminkin. Haasteellista kursseissa on vastuullisen tahon löytäminen käytännön organisoinnista huolehtimiseen. Yksilökohtaisten suunnitelmien toteutumisesta saataneen tarkempia arvioita loppuvuodesta.

Tukihenkilökoulutus

Monimuotoinen palveluohjauksellinen tuetun asumisen malli sisältää viranomaistuen lisäksi myös vertaistukea. Mm. NA- ja AA-ryhmäläisiä osallistui keväällä 5 x 3 tunnin tukihenkilökoulutukseen. Lisäksi sovittiin ensimmäinen ohjauksellinen ryhmätapaaminen. Tuetun asumisen malli näyttää alussa tarvitsevan vain muutaman tukihenkilön, joten nyt koulutetut voivat auttaa myös muita elämänmuutokseen ja päihdeettömyyteen pyrkiviä rikostaustaisia nuoria aikuisia. Koulutettuja vertaistukihenkilöitä on kaivannut etenkin sosiaalitoimi. Kouluttajat olivat A-klinikalta, Myllyhoitoyhdistyksestä, Kriminaalihoitolaitoksesta ja Kriksistä. Riitta Granfelt oli myös mukana yhtenä iltana.

Kuntoutus

Kuntoutumisjatkumon osalta nähdään erityisesti päihdekuntoutuksen kehittäminen tärkeänä. Myös mielenterveysongelmat näkyvät vahvasti lainrikkojien joukossa. Eri kuntoutusmallien kehittämisessä kaivataan terveydenhuoltohenkilöstön kiinteämpää yhteistyötä muiden tahojen kanssa. Tavoitteena onkin luoda paremmat yhteydet alueen terveydenhuoltoon. Eri hyvinvointialueiden psykiatriset sairaanhoitajat (neljä henkilöä) neuvottelevat toukokuussa mahdollisuuksistaan kehittää yhteistyötämme.

A-klinikkatoimi avaa nuorten hoitoyhteisön, Stopparin vuoden 2004 aikana. Se on tarkoitettu alle 18-vuotialle päihdeongelmallisille päijäthämäläisille nuorille. Stopparin ensisijainen tehtävä on päihde- ja rikoskierteen pysäyttäminen.

Toimeentulo, työ ja koulutus

Toimeentulon ja erityisesti velka-asioiden selvittelyssä käytettiin edelleen Lahden talous- ja velkaneuvonnan asiantuntemusta. Lisäksi ohjattiin seurakuntayhtymän talousneuvojalle heitä, jotka tarvitsivat apua taloudenhallintaansa (esim. vuokratästejä, kulutusluottoja, osamaksuja, pienempiä velkoja jne.).

Työn, koulutuksen tai muun päivätöiminnan osalta yhtenä tavoitteena on järjestää räätälöityjä kursseja lainrikkajille tai integroida heidät paremmin mukaan nykyiseen koulutus- tarjontaan (esim. Valmennuksella mahdollisuuksia työelämään -koulutus eli Valma-kurssi).

Työvoimahallinnossa tapahtuvia muutoksia seurataan tarkasti ja yhteispalvelupiste Lyhdyn kehittämissuunnitelmien (työvoiman palvelukeskus) toivotaan huomioivan lainrikkajat laajemmin omana erityisryhmänä.

Lainrikkajien palveluiden arvioiva kartoitus

“Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa - sektorirajat ylittävä arvioiva kartoitus” tehtiin yhteistyössä Oy Kasvun Avaimen ja Pikassoksen kanssa. Kartoitus valmistui toukokuussa 2004. Keskeisimmät kehittämis- ja osaamistarpeet, jotka ovat nousseet sekä kartoitusryhmän että verkostokoulutuksien tuotoksista ovat:

- 1) asiakaslähtöisyys; asiakkaan palvelutarpeiden parempi tunnistaminen
- 2) verkostotyön eri tasot/muodot; esimiesten roolin merkitys, sisäiset koulutukset
- 3) tiedotus, tiedonkulku, informointi;
- 4) yhteistyön lisääminen ja kehittäminen; yhteiset tavoitteet.

Ohjausryhmä määrittelee jatkotoimenpiteet syksyllä 2004.

Verkostokoulutukset

Verkostokoulutuksien sisältöjä muutettiin vuodelle 2004. Koulutusten sisältöjen toivottiin kannustavan yhteiseen vastuunottoon mm. lainrikkajien asioista. Keväällä oli kolme verkostokoulutusta, joiden aiheet olivat verkostotyö, vaitiolo- ja salassapitosäännökset viranomaisyhteistyössä sekä arvioivan kartoituksen tulokset, johtopäätökset ja jatkotoimenpiteet. Syksyn koulutusaiheita ovat oppimisvalmiudet ja oppimistaidot, lahtelainen ”YRE-malli” sekä Granfeltin tutkimushankkeen tulosten esittely. Verkostokoulutuksien ohjausryhmä toivoo jatkuvan myöhemmin pysyvänä toimintamuotona.

OHJAUSRYHMÄN SUUNNITELMA ALUEKOHTAISEN TYÖN AIKATAULUIHIN

Tavoitteena on aloittaa syksyllä 2004 **ensimmäinen työvoimapoliittinen räätälöity kurssi lainrikkojille**. Kurssin rahoituksesta, kouluttajien etsinnästä ja osittain kurssin sisällöstä vastaa työvoimahallinto. Seurakuntayhtymä tarjoaa kurssin käyttöön mm. tiloja sekä työntekijäpanostusta, samoin kriminaalihuoltolaitos osallistuu ainakin työntekijäpanostuksella. Kurssin tavoitteena on tehdä alkukartoitusta kunkin osallistujan sen hetkestä tilanteesta ja suunnitella portaittain etenemispolku. Yhtenä tavoitteena on huomioida mm. oppimisvalmiusvalmiuksiin liittyvät asiat entistä paremmin. Koska kurssi ei sisälly minkään tahon tämän vuoden toimintasuunnitelmiin, voi käytännön toteutuksessa tulla ongelmia. Huolimatta siitä saadaanko kurssi syksyllä käyntiin ja sen tuloksia arvioida, on alustavasti kuitenkin päätetty, että vuoden 2005 toimintasuunnitelmiin ko. kurssi sisällytetään. YRE:n rooli on ollut toimijoita yhteensaattava ja uusiin toimintamalleihin kannustava. Vielä ei ole selkeästi löytynyt sitä tahoja, joka tämän roolin ottaisi jatkossa hoitaakseen, joten ohjausryhmä toivoo hankkeelle jatkoa.

Hämeenlinnan vankilan **Kotiin Päin -ryhmästä** saadut kokemukset ovat olleet rohkaisevia. Vastaavaa ryhmää on suunniteltu myös Riihimäen vankilaan. Neuvottelut Riihimäen vankilan ja muiden toimijoiden kanssa ovat kesken, joten ryhmätoiminnan aloittaminen syksyllä tuntuu epätodennäköiseltä. Kevät 2005 vaikuttaa realistisemmalta vaihtoehdolta. Uusi Kotiin Päin -ryhmä on tavoitteena aloittaa syksyn aikana. Toiminnan vakinaistaminen ja kehittäminen voisi olla yksi malli vankilan ja siviilitoimijoiden yhteistyön parantamiseen sekä vankien yhteyksien lisäämiseen.

Heinolan kanssa on syntymässä konkreettista yhteistyötä. Syksyksi on sovittu ensimmäinen verkostokoulutus, jonka tarkoituksena on koota eri tahot yhdessä pohtimaan YRE-hankkeen mahdollisuuksia kaupungissa. Kiinteästi mukana aloituksessa ovat työvoimatoimisto ja Verkostotyöstä kehittämiskeskukseksi ESR-projekti, joka vastaa suurelta osin myös työvoiman palvelukeskuksen suunnittelusta.

Lahteen laadittiin oma päihdestrategia viime vuoden lopulla. Päihdestrategian yhtenä tavoitteena on lahtelaisten päihteiden käytöstä aiheutuvien päihdehaittojen ehkäiseminen, vähentäminen ja korjaaminen. Päihdestrategia korostaa jokaisen kuntalaisen omaa vastuuta päihteiden käyttöön liittyvistä valinnoista ja puuttumisesta läheisten ihmisten haitalliseen päihteiden käyttöön. Tarvittaessa kuntalaisten tulee saada tietoa, tukea ja hoitoa päihteisiin liittyvissä asioissa. Päihdestrategian tarkoitus on siirtyä toimivaksi työvälineeksi kunnan eri hallintokuntien työntekijöiden keskuuteen. Strategiassa on huomioitu rikostaustaisten henkilöiden asema päihdepalveluita kehitettäessä.

YRE TAMPEREELLA

Väliraportti kesä 2004/Minna-Kaisa Järvinen

TAVOITTEET

Tavoitteena on rakentaa yhteistyössä seuraamusjärjestelmän, julkisen palvelujärjestelmän ja järjestöjen kanssa toimintamalleja ja toimivia palveluketjuja, jotka tukevat rikostaustaisten henkilöiden pyrkimyksiä rikoksettomaan ja päihteettömään elämään. YRE:ssä keskitytään asumiskysymyksiin, kuntoutusjatkumoihin, työhön tai muuhun työn kaltaiseen toimintaan ja toimeentulokysymyksiin. Tärkeää on myös palvelujärjestelmän aukkojen ja esteiden kartoittaminen ja niihin ratkaisujen hakeminen.

Ohjausryhmä ja suunnittelija ovat kohdentanut YRE:n toimintaa jäljempänä kerrottuihin konkreettisiin toimintoihin. Lisäksi toukokuussa 2004 valmistuneen nykytilakartoituksen pohjalta tulemme suuntaamaan konkreettisia verkoston toimivuuteen liittyviä kehittämiskohtia.

KOHDERYHMÄ

1. vankilasta vapautuvat alle 30-vuotiaat, mutta tarvemäärittelyn mukaan vanhemmatkin
2. nuoret alle 25-vuotiaat (ei vankeusrangaistusta vielä)
3. yhdyskuntaseuraamusta suorittavat (ne, joiden verkostojen rakentamisessa on ongelmia)

YRE:en ei oteta asiakkaita paljon. Asiakkaiden avulla pyritään mallintamaan työkäytäntöjä ja toisaalta paikantamaan palvelujärjestelmän ongelmakohtia. Koska kyseessä on työkäytäntöjen ja toimintamallien rakentaminen, kohderyhmänä ovat myös julkisen palvelujärjestelmän, seuraamusjärjestelmän ja järjestötahojen ammattitoimijat ja johto.

ASIAKASTILANNE

Tampereella on ollut 27 asiakasta, joista kaksi on päättänyt projektin (syyt: törkeään rikokseen syyllistyminen ja päihdehoidon keskeyttäminen). Tällä hetkellä on 25 asiakasta, joista

3 päihdehoidossa

1 työvoimakoulutuksessa

1 työvoimakoulutuksessa ja mielenterveys- ja päihdehoidollisissa jatkokuvioissa

1 terveydentilan selvittämisvaiheessa

1 työkyvyn arvioinnin aloittamisvaiheessa

2 suunnitelmavaiheessa

5 palveluohjauksessa Palveluohjausta verkossa (PaVe) -projektin työntekijällä

11 vankilassa:

-1 Hämeenlinnan vankilan äiti-lapsiosastolla, verkostoa luotu Tampereelle ennen vankeustuomion suorittamista

- 1 Hämeenlinnan vankilassa (nainen)

Liite 2

-1 Lounais-Suomen vankilassa

-8, jotka ovat olleet Kylmäkoskella vapauteen valmentavalla Vapari-kurssilla, mutta eivät ole vielä vapautuneet (näistä kaksi tulee PaVe-projektin työntekijälle)

Asiakkaat ovat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja mallintamisen takia tähän on tietoisesti pyrittykin. Yhteistä on kuitenkin, että heillä on monenlaisia palvelutarpeita ja monialaista syrjäytymistä, mikä esittää haasteen myös verkostotyölle.

Vapari-ryhmän kautta ohjautuu asiakkaita säännönmukaisesti. Syksyllä otetaan joitakin joko tutkintavankeusasiakkaita tai muita asiakkaita mallintamaan polkuja hoitoon ja /tai suunnitelmalliseen vankeuteen.

Kriminaalihuoltolaitoksen yhdyskuntapalvelutiimin kanssa on sovittu YRE:n hyödyntämisestä liittyen heidän tulostavoitteisiinsa. Jokainen yhdyskuntapalvelutiimin työntekijä tuottaa vuonna 2004 yhden asiakkaan, jonka elämäntilanteen kohentuminen vaatii verkostomaista työtettä. Nämä yhdyskuntapalveluasiukkaat tulevat YRE:n asiakkaiksi, jolloin heidän kauttaan voitaisiin mallintaa verkostomaista työtä yhdyskuntapalvelun tukitoimien tuottamiseen sekä asiakkaan siirtymistä muun verkoston vastuulle viimeistään palvelun päätyttyä. Tätä kautta on mahdollista todentaa ongelmakohtia palveluiden järjestämisessä.

Palveluohjaajina on tähän mennessä toiminut Kriminaalihuollon työntekijät, PaVe -projektin työntekijä, sosiaalitoimen työntekijä ja A-killan työntekijä. Asiukkaat ovat ohjautuneet alueen vankiloista, Kriminaalihuoltolaitoksesta ja sosiaalitoimesta. YRE:n suunnittelija osallistuu asiakkaan ja palveluohjaajan yhteisiin arviointeihin, jossa arvioidaan yhteistyöprosessia ja palveluiden toteutumista.

OHJAUSRYHMÄ JA YRE-TIIMI

Ohjausryhmä

Tampereen ohjausryhmässä on edustajat sosiaalitoimesta, mielenterveyskeskuksesta, A-klinikkasäätiöstä, Kelasta, Työvoiman palvelukeskuksesta, Kylmäkosken vankilasta, Kriminaalihuoltolaitoksesta, Silta-valmennusyhdistyksestä, Verkosto 2000:sta (edustaa eri järjestöjä) ja Kriminaalihuollon tukisäätiön Palveluohjausta verkossa (PaVe)-projektista.

Ohjausryhmä tekee YRE:en liittyvät paikalliset päätökset ja suunnittelee ja ideoi yhdessä suunnittelijan kanssa toimintaa. He toimivat myös linkkinä omiin organisaatioihinsa ja toimialoihinsa. Tampereen toimijoiden suuresta määrästä johtuen ohjausryhmän koko on myös melko suuri. Ohjausryhmän jäsenet ovat osallistuneet palavereihin kiitettävästi. Ohjausryhmän kehittämisprosessi vie aikansa hankkeen laajuuden ja ohjausryhmän koonkin vuoksi. Kelan ja Työvoiman palvelukeskuksen edustajat ovat ehkä eniten hakeneet paikkaansa ja rooliaan ohjausryhmässä. Vuoden aikana ohjausryhmä on irtaantunut organisaatiokeskeisestä ajattelusta organisaatorajat ylittävään kehittämiseen.

Ohjausryhmä on kokoontunut aikavälillä 3.4.2003-31.5.2004 yhteensä 12 kertaa. YRE:n ohjausryhmä toimii myös PaVe -projektin ohjausryhmänä. Tämän lisäksi YRE:n valtakunnallisessa johtoryhmässä on alueiden edustajana vuonna 2004 Tampereen kaupungin sosiaalipalvelupäällikkö Mirja Saarni.

YRE-tiimi

Tampereella oli tavoitteena saada kokopäiväinen sosiaalitoimen työntekijä, mutta se ei sosiaalitoimen työntekijätilanteen takia onnistunut. Ohjausryhmän alaisuudessa toimiva YRE-tiimi koostuu YRE:n suunnittelijasta (tiimin vetäjä), PaVe-projektin palveluohjaajasta ja Tampereen kaupungin sosiaalitoimen kahdesta työntekijästä. Tiimin toiminta on alkanut toukokuussa 2004. Tiimin toiminnalla on tarkoitus saada vahvistusta asiakkaiden realististen suunnitelmien toteutumiseksi eli kyseessä on juuri kohderyhmää koskevan ohjattu palvelu -käytännön kehittämistä. Tavoitteena on palveluohjaustoiminnan kehittäminen konkreettisten asiakastapausten, kokeilun ja asiakkaiden tarpeiden kautta. Tiimi koordinoi sekä lainrikkajien palveluohjausta että tamperelaisia palveluntuottajia ja palveluja. Tiimi voi toimia myös erikoisasiantuntemuksen yksikkönä lainrikkajille tarjottavista palveluista ja toimia konsultoivassa suhteessa työntekijöihin. Tiimi voi pyytää tarpeen mukaan muita verkoston tahoja palavereihin, esim. asiakkaan arviointi-, konsultointi- tai kehittämismielessä. Yhteistyö tulevan Päihdeluotsin, päihdehuollon asiakasohjauksen, kanssa on tärkeää. Tiimin toiminta muotoutuu toiminnan myötä.

Tiimin sosiaalitoimen työntekijä toimii kehittämismielessä linkkinä kaupungin eri sosiaaliliasemiin ja tätä kautta voidaan kytkeä sosiaalitoimea tiiviimmin kehittämistyöhön. Asiakkaiden toimeentulotuki- ym. päätökset tehdään edelleen alueiden sosiaaliliasemilla. YRE:n suunnittelija painottuu enemmän julkisen palvelujärjestelmän ja seuraamusjärjestelmän toimijoiden koordinointiin ja PaVe-projektin työntekijä järjestötoimijoiden koordinointiin yhteistyössä YRE:n suunnittelijan kanssa.

TOIMINTA ALUEELLA

Tuetun asumisen malli

Yhteistyössä Kylmäkosken vankilan, tamperelaisten tuettua asumista tuottavien ja vuokra-asuntoja tarjoavien tahojen kanssa rakennetaan asumispolkuja vankilasta vapautuville. Keskeistä on asumisvalmiuksien vahvistaminen osana muuta kuntouttavaa toimintaa jo vankilaaikana ja asumisen kytkeminen toimivammaksi osaksi vapautumissuunnitelmaa. Kylmäkosken vankilassa asumisvalmiuksien lisääminen huomioidaan sekä päihdeettömän osaston toiminnassa että tammikuussa -04 alkaneessa Vapari-ryhmässä käsitellään asumista omana teemanaan. Tavoitteena on, että asiakkaat pääsevät joko tuettuun asumiseen ja sitä kautta itsenäiseen asumiseen tai vuokra-asuntoon, johon on integroitu tukiverkosto.

Tuettua asumista tarjoavien tahojen kanssa on pidetty palaveria, joissa heidät on sitoutettu mukaan ja täsmennetty sitä, että millaisin palveluin ja ehdoin he ovat tulossa mukaan. Tamperelaisia tuettua asumista tuottavia yksiköitä mukana on A-killan Kotikartano, A-killan Kutova, Tampereen myllyhoitokeskus ja Silta-valmennusyhdistys sekä Vuokratalosäätiön sosiaalinen isännöinti. Koska YRE:n kohderyhmänä on myös nuoret, ei-vielä vankilaan joutuneet, YRE kytkeytyy myös jo toimivaan Nuorten tuetun asumisen yhteistyöryhmään. Huolestuttavaa on Tampereen palvelujärjestelmässä oleva "aukko" tuettua asumista tuottavien "korkeakriteeristen" paikkojen ja ei-yksityisyyttä tarjoavan asuntolatyypin asumisen välillä. Kylmäkoskelta motivoituneiden ns. normaaliosastoilta vapautuvien tarpeet ja asumista tarjoavien tahojen kriteerit eivät kohtaa kovin hyvin.

Tampereen Vuokratalosäätiön (VTS) ja Tampereen vuokra-asuntojen (TVA) kanssa pidettyjen neuvottelujen tuloksena on sovittu, että VTS ja TVA ovat valmiita tarjoamaan asuntoja, jos asiakkaalle on rakennettu tukiverkosto. VTS:n puolella asuminen alkaisi useimmiten sosi-

Liite 2

aalisella isännöinnillä, mikä on mahdollista lakkauttaa tietyn ajan jälkeen. Sekä VTS:n ja TVA:n kanta on, että he osallistuvat mielellään asuntotoimen edustajina asiakkaan verkostopalaveriin, mielellään puolta vuotta ennen vapautumista.

Riitta Granfeltin tutkimusta (ks. liite) käytetään apuna käytäntöjen toimintojen mallintamisessa. Tutkimuksessa seurataan muutaman erilaisessa tilanteessa olevan asiakkaan kulkua asumispolulla vankilasta siviiliin. Asiakkaiden kulkua asumispolulla Granfelt seuraa haastatteleamalla asiakkaita, palveluohjaajia ja tuettuja asumista tuottavia tahoja. Prosessin aikana arvioidaan vankilan mahdollisuuksia vahvistaa asumisvalmiuksia osana vankilan kuntouttavaa toimintaa, asumisen tukiverkoston/ tuetun asumisen toimivuutta uusintarikollisuuden ja päihdeiden käytön kannalta ja sitä, onko asunnosta tullut koti, joka osaltaan mahdollistaa integroitumisen yhteiskuntaan. Polkuja tutkimalla haetaan onnistuneen asumisen elementtejä.

Ryhmätoiminta vankilassa

Palveluohjausta verkossa –projekti (PaVe) toimii kiinteänä osana YRE:ä. Silta-valmennusyhdistys on saanut YRE:n rinnakkaishankkeen Kriminaalihuollon tukisäätiön Vapautuvan tuki -projektilta rahoitusta kyseiseen projektiin. PaVe -projekti on siis Vapautuvan tuki –projektin osahanke. Yhteistyössä YRE:n kanssa projektissa kehitetään lähinnä vankilasta ei-valvontaan vapautuville palveluohjausta.

Kylmäkosken vankilassa on tammikuussa 2004 aloitettu vapautteen valmentava Vapari-ryhmätoiminta. Vuonna 2004 toteutetaan kolme ryhmää. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa klo 9-14 kolmen kuukauden ajan eli 10-12 ryhmäkertaa. Ryhmän yleisaihe on vapautumiseen liittyvät mahdollisuudet ja uhat. Näkökulma asioihin on vanha ja uusi käyttäytymistapa. Ryhmässä on erilaisia aiheeseen liittyviä teemoja, mm. ajankäyttö (koulutus+ työelämä+ vapaa-aika), päihdeet, verkostot (kaveripiirit ym.), asuminen, muutos, vapautumiskriisi ja tamperelaiset palvelut.

Vapari-ryhmässä on mukana YRE:n, PaVen ja Kriminaalihuoltolaitoksen ohella tamperelaisia palvelujen tuottajia ja ammattitoimijoita, mm. Turvaverkko, Tampereen myllyhoitokeskus, Kan- Ankkuri, Silta-valmennusyhdistys, Matala, A-kilta, Sininauha, ja Työvoimatoimisto. Ryhmässä tärkeä osuus on ollut vertaistuella, rikos – ja päihdekierteestä selviytyneillä henkilöillä. Kullakin ryhmäkerralla vertaistuki on ollut mukana teemojen käsittelyssä. Jotkut ryhmässä vierailleista selviytyneistä toimivat vapautuneiden tukihenkilöinä.

Ryhmään osallistuu sekä valvontaan että ei-valvontaan vapautuvia, joten PaVe-projektin työntekijän työparina ryhmässä on ollut Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijä. Ryhmään tulijat sitoutuvat sekä ryhmään että vapauduttuaan YRE:en. Ryhmätoiminnan ohella tehdään yksilökohtaisia suunnitelmia. Ryhmäprosessin aikana voidaan vahvistaa motivaatiota vapautumisen realistiseen suunnitteluun ja elämänmuutokseen. Tavoitteena on arvioida, mitä merkitystä on, jos vankila-aikana panostetaan enemmän vapautumisen suunnitteluun. Vuoden 2004 ryhmien jälkeen on tarkoitus arvioida ryhmätoimintaa ja suunnitella jatko ryhmätoiminnalle. YRE:n rooli ryhmätoiminnassa on ollut mm. toiminnan koordinointi, yhteistyöneuvottelujen järjestäminen ja asiakkaiden valikointiin osallistuminen.

Vertaistuen organisointi

Vankilaryhmien kautta saatujen hyvien kokemusten kautta tavoitteena on organisoida vertaistuen toimintaa. Tampereelle on heinäkuussa 2004 perustettu vertaistukeen perustuva Kris-Tampere –yhdistys. Syksyllä järjestetään koko päivän verkostokoulutus, jossa teemana on "Selviytyminen ja vertaistuki", joka toimii kohtaamisen ja kehittämisen areenana vertaistuelle ja ammatillisille toimijoille. Verkostokoulutustilaisuutta sekä vertaistukitoimintaan liitettäviä koulutuksellisia ja työnohjauksellisia elementtejä ideoidaan yhdessä vertaistuen kanssa.

Nuoret "ura-alkajat"

Poliisi ja sosiaaliasema Paussi kehittävät yhteistyötään monella tavalla. He analysoivat erilaisia yhteistyöprosesseja, joista he laativat kehittämissuunnitelmat. Yhteistyössä Paussin ja poliisin kanssa on lähdetty suunnittelemaan mm. nuorten tutkintavankeuspolkua. Paussi ja poliisi ovat jäntevöttäneet yhteistyötään, jolloin Paussi voi tarjota palveluohjauksellista osaaamista nuorille tutkintavankeusaikana. YREn rooli on lähinnä yhteistyöverkoston kokoamisessa ja toimintamallin kehittämisessä tukena oleminen. Tutkintavankeuspolkuasiaan palataan syksyllä 2004, kun se sopii paremmin poliisin aikatauluun ja kehittämissuunnitelmiin. Paussi on kehittänyt yksilöllistä palveluohjausta Tampereella, joten yhteistyö Paussin kanssa tamperelaisen palveluohjauksellisen mallin kehittämisessä on tärkeää.

Lainrikkajien palveluiden arvioiva kartoitus

"Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa - sektorirajat ylittävä arvioiva kartoitus" (ks. liite) tehtiin yhteistyössä Oy Kasvun Avaimen ja Pikassoksen kanssa. Kartoitus valmistui touku-kuussa 2004. Kartoituksen tuloksia on käsitelty usealla foorumilla, mm. YREn Tampereen verkostokoulutuksessa paikallisten toimijoiden kanssa, asiantuntijoista kootussa Pikassoksen lainrikkoajat-ryhmässä ja YREn valtakunnallisessa seminaarissa.

Kartoituksen avulla haetaan paikallisesti verkoston toimivuuteen liittyviä konkreettisia kehittämiskohtia, jatkotoimenpiteitä ja tutkimustarpeita. Tampereella keskeisemmät kehittämis- ja osaamistarpeet, jotka ovat nousseet sekä kartoitusryhmän että verkostokoulutuksien tuotoksista ovat: 1) verkoston sisäiset koulutukset, joihin sisältyy myös tiedon prosessointi alueen toimijoiden kesken 2) oman työn selventäminen organisaation sisällä ja tietoisuus muiden toiminnasta 3) verkoston sovitut toimintamallit ja 4) johtoon liittyvät kysymykset. Tampereen ohjausryhmä määrittelee jatkotoimenpiteet. Näihin jatkokehittelyihin päästään konkreettisesti syksyllä 2004.

Verkostokoulutukset

Paikallisille toimijoille järjestettävät verkostokoulutukset toimivat YREn muun kehittämistyön ohessa. Tavoitteena on tamperelaisen verkostoitumisen mallin kehittäminen. Verkostokoulutusten aiheet ovat olleet lainrikkoajat palvelujärjestelmässä, verkostoitumisen kehittäminen tulevaisuuden muistelu –työkalun avulla ja arvioivan kartoituksen tulokset. Syyskuun verkostokoulutuksen teema on "Selviytyminen ja vertaistuki".

Kytkenät turvallisuussuunnitteluun ja päihdepoliittiseen ohjelmaan

YRE:ssä herännyt ajatus kunnallisesta kriminaalipoliittisesta ohjelmasta ja Tampereen turvallisuusohjelman päivitys on kytketty yhteen, jotta näin saadaan kytkentää enemmän paikalliseen poliittiseen päätöksentekoon. Tämän kautta pyritään luomaan areenaa, jossa voidaan käsitellä mm. nykytilaselvityksen ja YREn asiakasprosessien ja muun toiminnan myötä nousevia rakenteellisia ongelmia. Prosessin myötä ilmenee monenlaisia palvelujärjestelmän toimivuuteen liittyviä esteitä. Tamperelainen monitahoinen toimijakenttä vaatii lainrikkojatyön osalta selkiyttämistä työn- ja vastuunjaon osalta. Kriminaalipoliittinen ohjelma mahdollistaisi verkostossa sovittujen toimintamallien seurannan YREn jälkeenkin. Ohjelma voisi olla mahdollisuus ottaa kehittäminen ja palveluketjuttamistyö haltuun.

Tampereen turvallisuusohjelman päivityksessä yksi priorisoinneista on uusintarikollisuuden vähentäminen. Neuvotteluissa on todettu, että YRE yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa voisi toimia kyseisen alakohdan koordinoijana ja tätä kautta kriminaalipoliittinen ohjelma voisi sisäänrakentua turvallisuusohjelmaan. Turvallisuusohjelman päivityksen piti alkaa alkuvuodesta 2004, mutta aloitus on siirtynyt henkilövaihdosten takia elokuuhun 2004.

Tampereella on ajankohtaista myös päihdepoliittisen ohjelman päivitys, jossa huomioidaan myös lainrikkoajat päihdepalvelujen tarvitsijoina. Siinä nostetaan esille mm. palveluketjut vankilaan mennessä ja vankilasta vapauduttua, rangaistusaikainen kuntoutus ja päihdeongelmien kytkeytyminen vaikeisiin mielenterveysongelmiin. Päivitys valmistuu alkusyksystä 2004. Tampereen kaupunki on pyytänyt myös vankilasta vapautuvien päihdehoitotarpeesta arviota ensi vuoden päihdehoitobudjettia varten.

Palveluketjuttamisessa todettuihin solmukohtiin ratkaisujen etsiminen

Vankilasta vapautuvien palveluketjut:

YRE-tiimi rakentaa vaihtoehtoisia palveluketjuja, johon paikannetaan kuntoutumisprosessin vaiheet ja vaihtoehtoiset palvelujen tuottajat. Tavoitteena on, että kyseisiin palveluketjuihin sitoutetaan sekä palvelujen tuottajat että maksajat. Aikataulu tälle tavoitteelle on vuoden 2004 loppuun mennessä.

Vankilaan menon valmentaminen ja suunnittelu:

Varsinkin nuorten sekä kuntoutuspoluilla olevien lainrikkojien kohdalla vankilaan menon suunnittelu on osoittautunut tärkeäksi. Rangaistuksen täytäntöönpanoprosessin selkiyttäminen ja siihen liittyvän toimintamallin rakentaminen on oleellista keskeisille viranomaisille (mm. sosiaalitoimi, päihdehoitopaikat). Esim. tutkintavankeudessa olevien nuorten hoito- ja/tai vankeuspolkujen suunnittelussa tämä on tärkeää.

Vankila-aikaisen Kiskohoidon jatkohoitopolun rakentaminen Tampereelle:

Vankilassa suoritetaan Kisko-hoidon 1. ja 2. vaihe ja siviilissä 3. vaihe, mikä tapahtuu Helsingissä Mellunmäen jatkohoitoyksikössä. Tavoitteena on turvata kullekin tarkoituksenmukainen jatko joko Mellunmäen yksikössä tai Tampereella suunnitellusti. Tampereen kaupunki on keskittänyt päihdehoitomäärärahojaan tiettyihin hoitopaikkoihin, joten jatkon saaminen Kiskon 3. vaiheeseen vaatii aina erityisneuvotteluja. Toisaalta Kiskosta voi vapautua tamperelaisia, jotka eivät vapautuessaan halua Helsinkiin. YRE on organisoinut toukokuussa -04 alkaneen yhteistyön, johon osallistuu vankila, Kisko-hoito, Tampereen Myllyhoitokeskus, Turvaverkko ja Tampereen kaupunki. Yhteistyön tavoitteena on sopia toimivista käytännöistä kotikaupungin sitomisesta suunnitelmiin sekä rakentaa vaihtoehtoisia jatkohoitopolkuja Tampereelle.

Vankilan ja sosiaalitoimen yhteistyön tiivistäminen:

Yhteistyökäytäntöjen kehittäminen sosiaalitoimen ja vankiloiden välillä on noussut molempien osapuolien tarpeista. YRE järjestää syksyllä 2004 yhteisen neuvottelutilaisuuden, johon kutsutaan myös muut keskeiset toimijat mukaan.

Verkostoitumisen haasteet:

Alueella koetaan tärkeänä terveys- ja mielenterveyspuolen, työvoiman palvelukeskuksen sekä talous- ja velkaneuvonnan mukaan saaminen tiiviimmin yhteistyöhön. Verkostoituminen asettaa haasteita myös johdolle, yli sektorirajojen. Eri tahot tiedostavat verkostoitumisen tarpeen, mutta ei ole verkostoitumista tukevia rakenteita.

YRE HÄMEENLINNASSA

Väliraportti kesä 2004/Hannu Mylläinen

TAVOITTEET

Tavoitteena on rakentaa yhteistyössä seuraamusjärjestelmän, julkisen palvelujärjestelmän ja järjestöjen kanssa toimintamalleja ja työkäytäntöjä, jotka perustuvat palvelu-ohjauksellisen asiakasprosessin hallintaan ja saumattomiin palvelujatkumoihin, jotka tukevat rikostaustaisten henkilöiden pyrkimyksiä rikoksettomaan elämään. YRE:ssä keskitytään asumiskysymyksiin, kuntoutusjatkumoihin, työhön tai muuhun työn kaltaiseen toimintaan ja toimeentulokysymyksiin. Tärkeää on myös palvelujärjestelmän aukkojen kartoittaminen ja niihin ratkaisujen hakeminen.

Ohjausryhmä ja suunnittelija ovat kohdentaneet YRE:n toimintaa jäljempänä kerrottuihin konkreettisiin toimintoihin. Meneillään olevan nykytilakartoituksen pohjalta tullaan suuntaamaan verkoston toimivuuteen liittyviä kehittämiskohtia.

KOHDERYHMÄ

Vankilasta vapautuvat alle 30-vuotiaat, mutta tarvemäärittelyn mukaan vanhemmatkin Nuoret alle 25-vuotiaat (ei vankeusrangaistusta vielä)
Yhdyskuntaseuraamusta suorittavat (ne, joiden verkostojen rakentamisessa on ongelmia)

YRE:een ei rekrytoida asiakkaita kovin paljoa. Asiakkaiden avulla pyritään mallintamaan työkäytäntöjä ja toisaalta paikantamaan palvelujärjestelmän ongelmakohtia. Koska kysymyksessä on työkäytäntöjen ja toimintamallien rakentaminen YRE-hankkeen kohderyhmänä on myös julkisen palvelujärjestelmän, seuraamusjärjestelmän ja järjestötahojen toiminta ja johtaminen.

ASIAKASTILANNE

Hämeenlinnassa on kuusi YRE-asiakasta, joista

- 1 Hämeenlinnan vankilassa syksyllä 2004 vapautuva 32-vuotias vanki
- 2 Poliisin kautta ohjautunutta alle 25-vuotiasta, joilla ei aikaisempia tuomioita
- 3 Kriminaalihuoltolaitoksen kautta ohjautunutta alle 25-vuotiasta

Palveluohjausta viiden vapaudessa olevan asiakkaan kanssa toteuttaa NäytönPaikka ry:n työntekijä. Mahdollisia uusia asiakkaita YRE:een tulee Hämeenlinnan eri yhdistysten yhdessä toteuttamalta Työhön, työtoimintaan tai kuntoutukseen ohjaavalta kaksitoistaviikkoiselta kursilta. Odotettavissa on lisää nuoria asiakkaita poliisin kautta. Lisäksi asiakkaita ohjautuu Mokia ry:n toteuttaman velkaneuvonnan kautta.

Ideana Hämeenlinnassa on, että NäytönPaikka ry toimii ”käsikassarana” hoitaen asiakkaiden palveluohjausta kunkin asiakkaan kanssa silloin kun erityispalvelua tarvitaan. Tätä kautta

pyritään tuottamaan palvelujatkumoa käyttäen hyväksi verkostopalavereja ja muita asiakasyhteistyövälineitä.

OHJAUSRYHMÄ

Ohjausryhmä on kokoontunut säännöllisesti ja sen kokoonpano kattava suhteessa erityispalveluihin ja erityispalveluihin. Ohjausryhmässä on edustajat Khl:sta, Hämeenlinnan vankilasta, Hämeenlinnan kaupungin päihdepalveluista, Hämeenlinnan kaupungin perusturvasta, Pikasos Oy:stä, Hämeenlinnan kaupungin asuntotoimesta ja Hämeenlinnan poliisista sekä Hämeen ammattikorkeakoulusta.

TOIMINTA ALUEELLA

Tuetun asumisen tuotteen kehittäminen

Asiakkaan elämäntilanteesta ja kuntoutumisvaiheesta nousevat tarpeet on pyritty huomioimaan mietittäessä portaittaisen tuetun asumisen mallia. Tutkija Riitta Granfeltin panosta hyödynnetään määrittäessä portaittaisen asumisen kehittämistä. Hänen tutkimuksensa Hämeenlinnan osalta koskee viimesijaisen asumismuodon (jota edustaa Toivontien asumisyksikkö) sekä vahvaa motivoituneisuutta päihdeettömyyteen ja rikoksettomuuteen edellyttävän asumismuodon (Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan tukiasunto) välistä portaittaisuutta ja kehittämistarpeita.

Toimenpiteet:

Riitta Granfeltin kanssa on käyty useita keskusteluja koskien Hämeenlinnan asuntotilannetta nimenomaan vapautuvien vankien näkökulmasta. Esille on noussut nimenomaan tarve huomioida vapautuvien erilaisuus, kyky elämänhallintaan, koskien erityisesti päihdekysymyksiä.

Granfelt on haastatellut Hämeenlinnan asuntotoimen päällikköä Virpi Ahosta, sekä vierailut vankilaryhmässä kuulemassa vankien näkemyksiä.

Ryhmätoiminta vankilassa

Kotiin päin - kotipaikkaryhmä

Hämeenlinnan vankilassa aloitettiin 18.3.04 kymmenen kerran kurssimainen Kotiin päin -ryhmä. Ryhmä kokoontui kerran viikossa torstaisin klo 14 - 15.40 ja jokaisella kurssikerralla oli tietty teema. Kurssille valittiin yhteistyössä vankilan kanssa 10 kurssilaista, joista 9 aloitti kurssin. Kurssilaiset olivat "muutoshalukkaita" sekä hämeenlinalaisia että lahtelaisia mies- ja naisvankeja, joista osalla oli aikaisempi yhteys YRE:en tai Janus-projektiin. Kurssilaiset sitoutuivat sekä ryhmään että kurssin päätyttyä YRE:en. Ryhmätoiminnan ohella tehdään yksilökohtaisia suunnitelmia.

Kurssi oli vapautteen valmentava ja kurssin teemat olivat erilaisia aiheeseen liittyviä asioita kuten asunnottomuus ja asuntoasiat, päihdeasiat (päihdekuntoutus, hoidon kanavat, riippuvuudet), seurakunnan tarjoamat palvelut (hengellinen kuntoutus), toimeentulo- ja velka-asiat, vapautumiskriisi, päivätoiminta, työtoiminta sekä hämeenlinalaiset että lahtelaiset palvelut. Kurssi toimi infonjakopaikkana, työskentely oli prosessinomaista ja itseohjautuvaa yhteisten kysymysten äärellä. Tavoitteena oli, että ryhmä voi motivoida osallistujia vankilan tarjoamille kurseille ja muuhun kuntouttavaan toimintaan. Kurssi toteutettiin niin, että kurssin vetäjät

olivat joko Hämeenlinnan tai Lahden palveluntuottajia. Lahdesta mukana olivat Khl, seurakuntayhtymä, A-klinikkatoimi, sosiaalitoimi sekä talous- ja velkaneuvonta. Hämeenlinnasta mukana ovat seurakuntayhtymä, Lastu ry, Helppoa ry, Sininauha ry, NäytönPaikka ry, työvoimatoimisto ja Hämeen Mokia ry. Lisäksi Riitta Granfelt oli mukana kahdella kurssikerralla.

Kotiin päin - ryhmä käynnistyi suurelta osin Hämeenlinnan vankilan toivomuksesta. Janus-projektin aikaiset vertaisryhmät oli todettu hyväksi ja vastaavaa toimintaa haluttiin YRE:nkin konkreettiseksi vankilakäytännöksi. Yhteyttä siviilitoimijoihin halutaan vahvistaa, joten osittain siksi valittiin monitoimijainen kurssin vetämistapa. Tällä toimintatavalla on tietyt haasteensa mm. tiedonkulun ja jatkuvuuden suhteen ja kurssin päätyttyä arvioitiin, miten valittu tapa toimi. Tavoitteena on, että vastaavia kursseja olisi myös syksyllä 2004 ja myöhemminkin. Haasteellista kurssissa on vastuullisen tahon löytäminen käytännön organisoinnista huolehtimiseen. Yksilökohtaisten suunnitelmien toteutumisesta saataneen tarkempia arvioita loppuvuodesta.

Kolmannen sektorin palvelun tuottajien yhteistoimijuus ja linkittyminen julkiseen palvelujärjestelmään

Hämeenlinnan seudun kolmannen sektorin toimijat on koottu yhteen keväällä 2003. Tässä yhteydessä heille tehtiin kysely, jossa selvitettiin heidän tuottamia palveluja, tärkeimpiä yhteistyökumppaneita sekä toivottua yhteistyötä julkisten palvelujen kanssa. Kysely osoitti, että lähes kaikilla toimijoilla on tarve kehittää yhteistyötä sekä rinnakkaisten järjestöjen että julkisten toimijoiden kanssa. Yhteisissä tapaamisissa on pyritty fokuosoimaan erityisesti niitä yhteistyön kehittämisen muotoja, joissa heidän toimintansa linkittyvät ja täydentävät toistensa tuottamia palveluja.

Seuraavat toimijat ovat olleet mukana kolmannen sektorin yhteisissä tapaamisissa:

- Hämeen Mokia ry
- Hämeenlinnan Sininauha ry
- Helppoa ry
- Hämeenlinnan Nuorisoasunnot ry
- Lastu ry
- NäytönPaikka ry
- Erityisasuntosäätiö
- Hämeenlinnan ja Vanajan evankelis-luterilainen seurakunta
- Hämeenlinnan Setlementti

Toimenpiteet

- Työhön, työtoimintaan tai kuntoutukseen valmentavan koulutuksen suunnittelu ja toteuttaminen (Mokia ry, Lastu ry, Helppoa ry, Hämeenlinnan Sininauha ry, NäytönPaikka ry)

Työhön, työtoimintaan ja kuntoutukseen ohjaava kurssi on aloitettu ja siihen on yhdessä Työvoiman Palvelukeskuksen kanssa valittu osallistujat, joita on 15. Kyseessä ovat erityisen vaikeasti työllistettävät moniongelmaiset nuoret.

Kurssilla pyritään luomaan positiivinen vertaistoiminnan ilmapiiri ja sitä hyödyntäen paneutumaan osallistujien henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen. Asiakslähtöinen verkostotyö käynnistetään kunkin osallistujan elämäntilanne huomioiden. Jo nyt on tullut selväksi, että monella on todellinen syrjäytymisuhka olemassa liittyen päihteiden käyttöön ja muuhun siihen liittyvään elämäntapaan.

- Hämeenlinnassa on käynnistetty erityisesti päihdeongelmallisille ja lainrikkajille tarkoitettu velkaneuvontapalvelu, joka on ohjattu toteutettavaksi YRE-hankkeen toimesta Hämeen Mokia ry:ssä. Asiakkuuksia on tällä hetkellä kaikkiaan 70, joista liki puolet on suoraan YRE:n asiakaskuntaan kuuluvia henkilöitä. Velkaneuvonnan piiriin on ohjautunut myös edellä mainitulta kurssilta osallistujia.
- Tukihenkilötoiminnan kehittämisen tarve on noussut esille sekä YRE:n ohjausryhmässä, että keskusteluissa Työvoiman Palvelukeskuksen kanssa. Tukihenkilötoiminta on perinteisesti ollut vapaaehtoistoimintaa, jolloin sitoutumisaste ja osaaminen eivät vastaa tämänhetkistä tarvetta. Valmisteilla on työryhmä, johon kuuluvat edustajat Hämeenlinnan Asunnot Oy:stä, Hämeenlinnan Perusturvasta, Hämeenlinnan kriminaalihuoltolaitoksesta, sekä edustajat kolmannen sektorin keskeisistä toimijoista.

Tarkoituksena on järjestää Hämeenlinnaan tukihenkilökoulutus, jossa nimenomaisesti huomioidaan ne tarpeet, jotka nousevat nuoren lainrikkajan elämäntilanteesta. Järjestäytynyt tukihenkilötoimintamalli puuttuu alueelta ja siksi on perusteltua järjestää useaa toimijatahoa palveleva toimintamalli.

Ohjatun palvelun mallin verkostollinen kehittäminen

Ohjattu palvelu -mallin kehittämisellä pyritään edesauttamaan palveluketjun tuottamista ja palvelujen käytön kokonaishallintaa Hämeenlinnassa, jolloin peruspalvelut ja erityispalvelut (seuraamusjärjestelmä, kolmas sektori, oppilaitokset) muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden sekä asiakkaiden että toimijoiden näkökulmasta.

Ohjatun palvelun -mallin kehittämiseen osallistuvat Hämeenlinnan perusturva, Hämeenlinnan seudun työvoiman palvelukeskus, Kriminaalihuoltolaitos ja seudun oppilaitokset. Kehittämistyön pohjana on Eija Heinen tuottama lainrikkajapalvelujen nykytilakartoitus sekä Hämeenlinnan YRE:n ohjausryhmän linjaukset ja erikseen käydyt neuvottelut erityisesti työvoiman palvelukeskuksen kanssa.

Lainrikkajien palveluiden arvioiva kartoitus

"Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa - sektorirajat ylittävä arvioiva kartoitus" tehtiin yhteistyössä Oy Kasvun Avaimen ja Pikassoksen kanssa. Kartoitus valmistui toukokuussa 2004. (katso liite)

- lainrikkajapalveluiden nykytilanneanalyysi/arvioiva kartoitus
- lainrikkajapalveluiden kehittämistoimenpiteiden määrittäminen
- lainrikkajapalveluja tuottavien toimijoiden ylisektorialaisen ja poikkihallinnollisen yhteistyön kehittäminen
- lainrikkajapalveluiden vuosittainen arviointi, kehittämiskohteiden määrittely ja resursointi

Tätä prosessia jatketaan siten, että julkiset palvelut määrittävät omaa paikkaansa lainrikkajien palveluketjussa yhä konkreettisemmin; reaaliset asiakastilanteet.

TULEVAN SYKSYN TOIMINTAHAASTEITA

- Hämeenlinnan työvoiman palvelukeskuksen kanssa käydään jatkoneuvotteluja vaikeasti työllistettäville nuorille tarkoitetun monituottajuuteen perustuvan koulutuksen kehittämistä.
- Varhaisen puuttumisen työtapojen kehittäminen nuorille lainrikkojille (Hämeenlinnan kihlakunnan poliisi, NäytönPaikka ry:n yhteistyö) Hämeenlinnan poliisi on ohjannut NäytönPaikka ry:n työntekijälle nuoria, kuulusteluissa olevia lainrikkojia, jotka ovat ilmaisseet halukkuutensa lähteä tavoitteelliseen oman elämänsä muutosprosessiin. Kevään 2004 aikana poliisin kautta on tullut kaksi henkilöä NäytönPaikan asiakkuuteen. Yhteistoimintaa halutaan vakiinnuttaa, sekä poliisin että muiden toimijoiden kanssa.

Yhteistyö Kris-Suomi ry:n kanssa

Konkreettisena tavoitteena on saada tila, jossa Kris-Suomen työntekijä voisi löytää yhteistoimijuuden Hämeenlinnan alueen kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Hänen tehtävänään olisi erityisesti naisvankien tapaaminen ryhmä- ja yksilötyön keinoin. Lisäksi hän toimisi linkkinä etenkin pääkaupunkiseudulta oleville vangeille ja ohjaisi heitä oman paikkakuntansa palvelujen sekä vertaisryhmien piiriin. Tällä toiminnalla pyrittäisiin tukemaan kiinnittymistä omalle paikkakunnalle.

Katariina Pousi on muuttanut Hämeenlinnaan ja hänen sekä Matti Hytösen kanssa on käyty keskusteluja siitä, kuinka Kris-Suomi liittyy Hämeenlinnan muuhun lainrikkojille suunnattuun toimintaan.

Lainrikkojapalvelujen asiantuntijuuden verkostollinen kehittäminen

Kriminaalihuoltolaitoksen Hämeenlinnan aluetoimisto on lähestynyt keskeisiä yhteistyökumppaneita alueella olevan osaamisen tarkoituksenmukaisesta käytöstä (työvoiman palvelukeskus, poliisi, mielenterveystoimi). Jatkossa KHL käy edelleen neuvotteluja kolmen tason osaamista edellyttävästä toimijuuden toteutumisesta; perustyö, verkostollinen työ ja kriisityö. Neuvotteluissa sovitaan yhteistyötavoista toimijoiden kesken.

Lainrikkojapalvelut eri sektoreiden toiminnassa – nykytilan kartoitusta on toteutettu suunnitelman mukaisesti ja se valmistui huhtikuussa 2004. Kartoituksen toteutus on kuvattu Eija Heinen antamassa selvityksessä.

Toimenpiteet

- Mallintavat asiakkuudet ja niiden käyttö realisoitaessa kunkin tahon verkostotoimijuuden tehtävää. Tarkoituksena on hyödyntää niitä asiakkuuksia, joita jo on syntynyt, esimerkiksi edellä mainitun kolmannen sektorin toimijoiden vetämässä koulutuksessa.
- Verkostokoulutuspäivät yhteisinä kehittämisfoorumeina
- Verkostokoulutuspäivä järjestetään Hämeenlinnassa toukokuun lopulla. Tällöin tuotetaan yhteiselle foorumille kaikki se, mitä tähän saakka Hämeenlinnan seutukunnassa on YRE-hankkeen tiimoilla kehitetty ja suunniteltu. Tällöin voidaan myös alkaa realisoida sitä, kenelle kuuluu Ohjattu palvelu -mallin kehittäminen lainrikkojan palvelutarpeet huomioitaessa.

Riitta Granfelt

VAPAUTUVIEN VANKIEN ASUMISVAIHTOEHDOT JA ASUMISEEN LIITTYVÄ TUKI

Tutkimus on alkanut 1.9.2003 ja toteutuu ympäristöministeriön rahoittamana, osana Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanketta ja ympäristöministeriön johtamaa Tuetun asumisen malleja arvioivaa ohjelmaa. Tavoitteena on etsiä, vahvistaa ja kehittää vapautuvien vankien asunnottomuutta vähentäviä asumis- ja toimintamalleja. Tutkimuksesta on muodostunut kehittämishanke Tampereella, Lahdessa, Hämeenlinnassa ja Helsingissä sekä Kylmäkosken ja Hämeenlinnan vankiloissa. Tutkijan yhteistyökumppaneina YRE-ohjelman aluesuunnittelijoiden lisäksi on vankeinhoidon, kriminaalihuollon, sosiaalitoimen ja asuntosektorin ammattilaisia, vertaistuen edustajia ja vankeja. Kuvaan lyhyesti muutamia toimintamalleja paikkakunnilta, joilla YRE-ohjelma on käynnissä.

Tavoitteena on saada aikaan ja löytää ehdotuksia vapautuvien vankien aseman parantamiseksi niin kunnallisilla vuokra-asuntomarkkinoilla kuin tuetun asumisen asumispalveluissa. Tavoitteeseen on tähän mennessä pyritty käymällä neuvotteluja kaupunkien vuokratulosäätiöiden edustajien ja asumispalveluja tarjoavien tahojen kanssa. Erityisesti on yritetty panostaa suunnitelmallisten asumisjatkumojen rakentamiseen osana vapautumissuunnitelmaa ja kokonaiskuntoutusta. Tätä pyrkimystä edistämässä ovat sekä Kylmäkosken että Hämeenlinnan vankiloissa aloitetut vapautumisen valmentavat ryhmät, joissa olen ollut mukana asumiseen keskittyvillä kerroilla. Edellä mainituissa ryhmissä asuminen on tullut esiin pääasiallisesti kolmella eri ulottuvuudella: asunnon puutteena (vailla asuntoa vapautumassa olevat), aiempina epäonnistuneina asumisina ja niistä johtuvina vuokravelkoina ja häätöinä sekä huolena/toiveena perheen koossa pysymisestä ja sen myötä asunnon ja kodin säilymisestä.

Asuminen ja asunnottomuus ovat nousseet esiin erityisesti päihteiden käyttöön ja perhesuhteisiin liittyvinä kysymyksinä. Ryhmistä saatu kokemus vahvistaa näkemystä, jonka mukaan parisuhde merkitsee miesvangeille asunnottomuudelta suojaavaa tekijää. Asunnottoman naisvangan puoliso sen sijaan on yleensä joko vankilassa tai asunnoton, mikä asettaa yhä vain lisää haasteita naisten asumisen tarkoituksenmukaiselle järjestämiselle. Kaikilla YRE-hankkeen paikkakunnilla on nostettu esiin asumiseen liittyvän tuen kehittäminen ensisijaisena ja akuuttina kysymyksenä. Niin Tampereella, Lahdessa, Hämeenlinnassa kuin Kuopiossakin on vuokra-asunto suhteellisen helposti järjestettävissä, mikäli vapautuva vanki pystyy ongelmitta itsenäiseen asumiseen. Myös Helsingissä on vuokra-asuntotilanne huomattavasti parantunut verrattuna edeltäviin vuosiin. Vapautuvien vankien asunnottomuus kietoutuu voimakkaasti muihin elämäntilannetekijöihin: päihteiden käyttöön, läheissuhteisiin, velkoihin, työttömyyteen/mielekkään toiminnan puuttumiseen ja vaikeuksiin irrottautua huumeiden käyttäjien alakulttuurista. Kierteestä irti yrittävän hämmennystä voi kuvata siteeraamalla niitä ihmisiä, jotka ovat onnistuneet löytämään uuden elämäntavan:

Rikollismaailmassa tiesin, kuinka toimitaan ja mulla oli siellä paikka. Kun kerroin, että lopetan rikosten tekemisen, sanottiin, että menee hyvä mies hukkaan.

Kun on kämppä, niin miten siinä sen kanssa sitten ollaan?

Sisäinen maailma on niin rikki kun on lopettanut kaman käytön. Ei yhtään tiedä, mihin suuntaan elämäänsä veisi.

Tutkimus on otteeltaan ensisijaisesti toiminnan kehittämiseen kohdistuva, mutta tavoitteena on kvalitatiivisen perinteen mukaisesti nostaa esiin ilmiön (vapautuvien vankien asunnottomuus) ymmärtämisen kannalta tärkeitä yksityiskohtia. Näitä voivat olla esimerkiksi naisvankien asunnottomuuden erityiskysymykset ja perhetyön merkitys osana asunnottomuuden ennalta ehkäisyä. Vankilaryhmissä on korostunut asunnottomuuden ja asumisen kietoutuminen toisiin tärkeisiin elämäntilanteisiin niin, ettei kyseisestä teemasta oikeastaan ole voinut keskustella irrallaan muusta elämäntilanteesta ja siihen kohdistuvasta kuntoutuksesta. Ryhmissä on myös realisoitunut ns. asiantuntijapuheen ja vankien maailman etäisyys toisistaan: Pyytäessäni nuoria vankeja kertomaan, millaista asumiseen liittyvää tukea he omasta mielestään tarvitsevat, ei kysymystä ymmärretty. Hiljaisuuden jälkeen nuori naisvanki kysyi: "ai asumistukeako?" Tästä(kin) syystä olen pitänyt tärkeänä, että tutkimuksessa on mukana myös vankeja, vaikka ensisijaisesti keskitytäänkin toimintajärjestelmiin ja –käytäntöihin.

Tutkimuksen kuluessa on tullut esille asumispalvelujen tuottajien usein varsin kielteinen asenne huumetaustaisia vankeja kohtaan. Heille, joilla on näyttöä pitkäkestoisesta kuntoutuksesta ja voimakkaasta motivaatiosta päihteettömyyteen, löytyy suhteellisen helposti hyvätasoisia asumisvaihtoehtoja. Sen sijaan niille vapautuville vangeille, joiden päihteettömyys on horjuvaa ja suhde ehdottomaan huumeista irtaantumiseen ristiriitainen, asumisen järjestäminen on varsin hankalaa. Puhumattakaan akuutissa päihdekierteessä elävistä, joille ei tahdo löytyä asuinsijaa mistään. Tämä antaa mielenkiintoisen haasteen ajatellen YRE-ohjelman kohderyhmää "muutoshaluiset rikostaustaiset". Voidaanko asumisen osalta asetelma kääntää siten, että tarjoamalla myös huumeita käyttäville hyvätasoisista asumista, johon on kiinnitetty tämän ryhmän problematiikkaan erikoistunutta henkilökuntaa, luodaan samalla pohja kuntoutuksen alulle saamiselle? Toistaiseksi päihteettömyys, tai ainakin voimakas pyrkimys sitä kohti, näyttää olevan asumisen edellytys myös uusissa asumishankkeissa (Lahden Nousurinne, Kriminaalihuollon tukisäätiön naisten tuetun asumisen yhteisö).

Tampereella on yhteistyössä vankeinhoidon, kriminaalihuollon, Tampereen kaupungin vuokratulosäätiön ja asumispalvelujen edustajien sekä vankien kanssa saatu rakennetuksi vankeusaikana alkava ja välittömästi vapauduttua jatkuva tuetun asumisen polku. Rangaistusajan selvitellään asumista osana elämäntilannetta ja valitaan asumisvaihto, jossa onnistumista ja josta etenemistä kohti itsenäistä asumista tutkija yhteistyössä asiakkaan ja palveluohjaajan kanssa seuraa. Myös Helsingissä tutkimuksen painopiste on toistaiseksi ollut asumiseen liittyvän tuen kehittämisessä. Tätä varten on perustettu "Asumistyöryhmä", johon osallistuu vankien ja vapautuneiden vankien parissa asiakastyötä tekeviä sosiaalityöntekijöitä ja tutkija. Ryhmän tehtävänä on sosiaalityöntekijöiden työssä muodostuneen kokemustiedon pohjalta muodostaa kuvaus päihdetaustaisten 18 - 35 -vuotiaiden vapautuvien vankien asumistilanteesta Helsingissä ja tehdä ehdotuksia asumisvaihtoehtojen ja asumiseen liittyvän tuen kehittämiseksi.

Kuopiossa on kehitetty malli vankiloitten, Kriminaalihuoltolaitoksen, sosiaalitoimen ja asunto-toimen suunnitelmallisesta ja pitkäjänteisestä yhteistyöstä vapautuvien vankien asumisen mahdollistamiseksi ja tukemiseksi. Lisäksi Kuopiossa on monimuotoista asumispalvelutoimintaa, josta erityisesti Työterapisen yhdistyksen asumisvaihtoehdot näyttävät kiinnostavilta päihdetaustaisten vapautuvien vankien näkökulmasta. Hämeenlinna on esimerkki pienestä kaupungista, jossa on panostettu paljon erityisryhmien asumiseen ja pyritty järjestämään myös päihkeitä käyttäville kohtuullisia, yksityisyyden mahdollistavia asumisratkaisuja. Esimerkkeinä tällaisesta luovasta toiminnasta voi mainita "Mökkiryhmän", joka hankkii omakotitaloja sellaisille päihdepalvelujen ja asuntotoimen asiakkaille, joille ei tavanomainen kerrostaloasuminen sovellu. Toinen esimerkki on Toivontien asuinyhteisö, jossa päihkeitä (myös

huumeita) käyttävät voivat elää omissa asunnoissaan ja halutessaan käyttää yhteisön tarjoamaa tukea.

Lopuksi: Tutkimus jatkuu osa-aikaisena vuoden 2004 loppuun asti. Tavoitteena on kerätä aineistoa alulle saaduista kehittämishankkeista ja kirjoittaa YRE-paikkakunnilla meneillään olevista hyvistä toimintamalleista. Tutkimuksessa on mukana (ja tutkija on osallistunut suunnitteluun) myös Kriminaalihuollon tukisäätiön vapautuvia vankeja varten kehittämää ja kehitteillä olevaa toimintaa (naisten asuinyhteisö Hämeenlinnan vankilasta vapautuville helsinkiläisille, tukiasunnot ja niihin liittyvä tukihenkilökoulutus sekä matalan kynnyksen palvelupiste Redis). Suomalaisia asumisvaihtoehtoja ja niihin liittyvää tukea arvioitaessa käytetään vertailukohtana myös muiden Euroopan maiden hyviä käytäntöjä (Best practices), esimerkiksi Iso-Britanniassa toteutettua Rough Sleeping –strategiaa, jonka avulla on pystytty vähentämään katuasunnottomuutta kahdella kolmasosalla vuosien 1998-2001 välisenä aikana.

Kullakin YRE-paikkakunnalla on mahdollista lisätä tutkimuksen kohteiksi tulevia toimintamalleja ja asumisratkaisuja. Turussa ja Oulussa tutkimus rajoittuu vapautuvien vankien asumistilanteen ja heitä varten kehitettyjen/kehitteillä olevien asumisvaihtoehtojen kartoitukseen. Aktiivisesti tutkimukseen osallistuneiden Kylmäkosken ja Hämeenlinnan vankiloiden lisäksi ovat myös Helsingin vankila ja Suomenlinnan työsiirtola olleet jo tähän mennessä mukana ja jatkossa edelleen. Lisäksi tehtävänä on selvittää Riihimäen suljetusta ja avovankilasta vapautuvien vankien tilannetta ja erityisesti Riihimäen vankilan päihteettömän osaston ja Lahden kaupungissa sijaitsevan Nousurinteen tuetun asumisen yksikön keskinäistä yhteistyötä.

13.2.04 Hallitus
KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖ
Vapautuvan tukiohjelma
Toimintaraportti vuodelta 2003

KRIMINAALIHUOLLON TUKISÄÄTIÖ

Säätiön tarkoituksena on tukea kriminaalihuoltotyötä ja sen kehittämistä, vaikuttaa uusintarikollisuutta ja sen haittoja vähentävään toimintaan sekä edistää tarkoituseriensä mukaisten palvelujen saavutettavuutta ja järjestämistä. Säätiö pyrkii parantamaan rangaistuksiin tuomittujen ja muiden rikoksen takia kriisitilanteeseen tai syrjäytymisuhan kohteeksi joutuneiden henkilöiden suoriutumismahdollisuuksia yhteiskunnassa. Säätiö toimii kriminaalihuollon tutkimus-, kehittämis- ja koulutustehtävissä, kriminaalipoliittisena vaikuttajana sekä kohderyhmiensä etujen ajajana, vapaaehtoistyön edistäjänä ja tarpeenmukaisten palvelujen turvaajana. Tarkoituksenaan säätiö voi toteuttaa itsenäisenä alan toimijana, yhteistyössä muiden tahojen kanssa tai avustamalla muita tahoja. Säätiön taustayhteisöinä ovat keskeiset psykososiaalista ja henkistä työtä syrjäytymisvaarassa oleville tekevät järjestöt ja yhteisöt (A-klinikkasäätiö, Sininauhaliitto ry, Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliitto ry, Suomen Mielenterveysseura ry, Takuu-Säätiö ja Y-Säätiö) sekä kirkkohallitus, Suomen kuntaliitto ja oikeusministeriö.

VAPAUTUVAN TUKIOHJELMA

Vapautuvan tukiohjelma on Kriminaalihuollon tukisäätiön vetämä järjestöjen yhteishanke vahvistaa ja koordinoida eri toimijoista (erityisesti järjestöjen osalta) koostuvaa tukipalveluverkostoa vapautuville vangeille ja Kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaille.

Ohjelman tavoitteena on vapautuvien vankien ja kriminaalihuollon asiakkaiden tukiasuntotoiminnan, asumisen tuen, työhön kuntoutuksen, vertaistuki- ja palveluohjausmallin sekä vuosina 2005–2006 perheiden tuen ja velkajärjestelymallien kokeilu järjestötoimijoiden, kuntien ja seuraamusjärjestelmän yhteistyönä. Hankkeen pitkänajan tavoitteena on Kriminaalihuollon tukisäätiön koordinoima, valtakunnallisesti profiloitunut ja alueellisesti toimiva järjestöjen kriminaalihuoltojärjestelmä tukemaan kunnissa tehtävää työtä. Välittöminä tavoitteina on löytää kunta-, järjestö- ja seuraamusjärjestelmäkumppaneita, joiden kanssa suunnitellaan ja toteutetaan em. tarvealueisiin liittyviä osahankkeita vuoteen 2007 saakka. Tämän lisäksi projektin avulla halutaan tukea, täydentää ja kehittää muiden tahojen tuottamia palveluja sekä kehittää yhteistyötä kohderyhmän tarpeita palvelevan tukiverkoston luomiseksi.

Ohjelma jakautuu kahteen vaiheeseen: suunnittelu- ja toteutusvaiheeseen. Vuodelle 2003 ajoittuneessa suunnitteluvaiheessa toteutettiin järjestötoimijaverkoston koontia, laadittiin suunnitelmia ja tehtiin esitykset eri osahankkeista ja niihin liittyvistä investointihankkeista sekä etsittiin hankkeille kuntapartnereita. Toinen vaihe käsittää vuodet 2004 – 2006, jolloin vaiheittain toteutetaan osahankkeet ja vahvistetaan edelleen järjestöpohjaista kriminaalihuollon tukipalveluverkostoa kuntien ja seuraamusjärjestelmän käyttöön.

OHJELMAN TOTEUTUS VUONNA 2003

Vapautuvan tukiohjelma käynnistyi konkreettisesti vuoden 2003 huhtikuun puolessa välissä, jolloin ohjelman projektikoordinaattori aloitti työnsä. Kevään ja kesän aikana kartoitettiin järjestöjä, jotka olisivat kiinnostuneita toimimaan hankkeen yhteistyökumppaneina, sekä hahmoteltiin 2004–2006 toteutettavien osahankkeiden sisältöä tarkemmin. Syyskuun lopussa jätettiin ohjelman vuotta 2004 koskeva rahoitushakemus RAY:lle koskien tukiasuntojen hankintaa, asumisen tukipalveluita, kuntouttavaa vankityötä sekä vankilasta vapauteen ulottuvia jatkokuntoutuspolkua. Samalla jätettiin myös alustava rahoitussuunnitelma vuosina 2005–2006 toteutettavista perhetyön ja velkajärjestelyn kehittämishankkeista.

Ohjelman hallinnon ja koordinoinnin toinen työntekijä aloitti työskentelynsä syyskuussa erityisenä kohdealueenaan työhön kuntoutus. Loppuvuoden aikana tehtiin tarkempaa osahankkeiden sisällön suunnittelua, hahmoteltiin hankkeen taloushallintoa ja organisaatiota sekä valmisteltiin yhteistyökumppaneiden kanssa solmittavia yhteistyösopimuksia.

Joulukuussa saadun RAY:n hallituksen vuoden 2004 avustusten jakoehdotuksen saapumisen jälkeen osahankkeet arvioitiin uudelleen ja niistä valittiin toteuttamiskelpoisimmat. Vuonna 2004 käynnistettäväksi osahankkeiksi valikoituivat seuraavat:

1. Hankitaan tukiasuntoja vapautuvien vankien ja kriminaalihuollon asiakkaiden käyttöön pääkaupunkiseudulla.
2. Luodaan vapautuneille naisvangeille tarkoitettu asumisyhteisö Helsinkiin.
3. Järjestetään ja kehitetään ammatillista asumisen tukipalvelutoimintaa pääkaupunkiseudulla.
4. Luodaan vertaisten avulla toteutettavaan tukihenkilötoimintaan ja verkostotyöhön perustuva malli vankilakierteessä oleville ja vankilasta vapautuville pääkaupunkiseudulla.
5. Kokeillaan järjestöjen yhteistyönä toteutettavaa vapautuvien vankien kontaktipistettä Helsingissä.
6. Kokeillaan Kuntouttavan vankityön mallia järjestötoimijan toteuttamana Hämeenlinnassa.
7. Luodaan palveluohjausmalli nuorille vankilasta vapautuville Tampereella.

SUUNNITELLUT OSAHANKKEET VUONNA 2004

Vuoden 2003 lopussa tehdyn suunnitelman mukaisesti Vapautuvan tukiohjelman järjestöyhteistyökumppaneiksi vuonna 2004 valikoituivat Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö, Kalliolan Settlementti, Silta-Valmennusyhdistys ja Sininauhasäätiö.

Yhteistyön tavoitteena on luoda paikallisia toimintamalleja vapautuneille vangeille ja vapaudessa seuraamustaan suorittaville, jossa yhdistyvät yhteistyökumppaneiden aiemmat kokemukset lainrikkojataustaisille kohdennetusta palvelutarjonnasta. Toiminnan ydinsäältä on lainrikkojataustaisen asiakkaan ohjaaminen yksilökohtaisesti hänen tarvitsemiensa palvelujen piiriin. Erityinen huomio kiinnitetään vankilasta vapauteen siirtymisen vaiheeseen, kuntoutuspolkujen jatkuvuuteen ja asiakastarpeiden toteutumiseen.

Hankkeen lopputuloksena syntyvien toimintamallien lisäksi tavoitteena on jo ohjelma-aikana esittää kehittämis ehdotuksia yhteistyökumppaneille ja muille toimijoille sekä tuoda esille tarpeita ja mahdollisuuksia uusien palvelumenetelmien luomiseksi.

Hankkeen vuoden 2004 kohderyhmänä ovat pääkaupunkiseudun, Hämeenlinnan seudun ja Pirkanmaan ja näiden ympäristökuntiin vapautuneet vangit, vapaudessa rikosseuraamustaan suorittavan henkilöt, yhteistyöverkostot kohdealueilla sekä kohdealueiden yhteistyövankilat.

Tukiasuntojen hankinta

Vuoden 2004 aikana pyritään hankkimaan noin 12 pienasuntoa olemassa olevasta asuntokannasta Helsingistä ja Vantaalta asunnottomana vankilasta vapautuvien ja asunnottomien kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaiden käyttöön. Toinen tukiasuntojen hankintakohde on vapautuneille naisvangeille perustettava kuusipaikkainen asumisyhteisö Kinaporinkadun kiinteistöön Helsinkiin.

Asumisen tukikokeilu vaikeimmalle kohderyhmälle

Asumisen tukihankkeessa pyritään luomaan tuetun asumisen yksilöllinen polku, jonka suunnittelu alkaa jo vankilassa yhteistyössä asumisohjaajien, vankilan henkilökunnan ja vangin itsensä kanssa ja jonka tavoitteena on mahdollisimman itsenäinen häiriötön asuminen.

Vapautuneita naisvankeja koskevan hankkeen tavoitteena on luoda asumisyhteisö, joka tulisi olemaan ensimmäinen nimenomaan vankilasta vapautuneille ja kuntoutukseen sitoutuneille naisille tarkoitettu. Yhteisö tukee päihteettömyyteen kuntoutumista ja toisaalta tarjoaa asukkaille mahdollisuuden osoittaa kykynsä ja halunsa vähitellen itsenäistyvään omista asioista huolehtimiseen. Tavoitteena on luoda yhteistyössä asukkaiden ja tukisäätiön asumisohjaajien kanssa asukkaille kullekin omakohtainen tukiverkosto, jonka avulla on mahdollista siirtyä itsenäisempään asumiseen joko Helsingin kaupungin vuokra-asuntoon, Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasuntoon tai johonkin yhteistyökumppaneiden tukiasunnoista.

Muiden tukiasuntojen osalta asumisen tukipalveluista vastaa Sininauhasäätiön Oikeus Omaan Oveen –projekti.

Kuntouttava vankityö –mallin kokeilu järjestöhankkeena

Hankkeen lähtökohtana on kokeilla Kuntouttavan vankityön mallia järjestöhankkeena. Mallin keskeisimpänä toimintaideana on luoda vapautumista edeltävän ja vapautumisen jälkeisen elämän välille katkokseton työtoimintajatkumo, johon liitetään tarvittavat asumis-, päihde- ja sosiaalipalvelut. Tavoitteena on selvittää mallin toimivuuden edellytykset erilaisissa ja eri suuruusluokan toimintaympäristöissä sekä kolmannen sektorin järjestöjen soveltuvuutta mallin toteuttajina. Kohderyhmänä ovat vapautumista lähestyvät, seutukunnan kuntiin vapautuvat vangit.

Vapautuvien kuntoutusjatkumoiden kehittäminen

Kontaktipiste Redis Helsingissä

Yhteistyössä Sininauhasäätiön ja Kalliolan kannatusyhdistyksen kanssa perustetaan Sininauhasäätiön Helsingin Hämeentien kiinteistöön matalan kynnyksen kontaktipiste vapautuneille vangeille ja kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaille. Toiminnan ydin rakentuu vertaistuen ympärille.

Palveluohjausta verkossa

Osahankkeen tavoitteena on luoda malli järjestöjen toteuttamasta palveluohjauksesta lainrikkajille. Lainrikkajat ovat usein moniongelmaisia: puutteellinen koulutus, heikko työhistoria, viralliset ja epäviralliset velat, päihdeongelmat, heikko asumisen historia, syrjäy-

tymistä tukevat sosiaaliset suhteet. Seuraamusjärjestelmän lainsäädännön kautta mää-
räytyvä perustehtävä on rangaistusten täytäntöönpano. Valtion ja kuntien palvelujärjes-
telmä seuraamusjärjestelmän ulkopuolella puolestaan on sektoroitunut. Tilanne vaikeasti
moniongelmaisten suhteen usein on, että asiakaskunnan tarpeet ja palvelujärjestelmän
rakenteet eivät kohtaa. Järjestöillä on enemmän liikkumavapautta tarkastella kohderyh-
mänsä tarpeita yksilöllisen ohjauksen periaatteella ja rakentaa kuntoutusjatku-
mo.

Tampereen Silta-Valmennukseen sijoitettava palveluohjaaja toimii Yhteistyössä Rikok-
settomaan Elämään - Tampereen osahankkeen suunnittelijan työparina. Työskentelyn
kohteena ovat ensisijassa nuoret vankilasta ilman valvontaa vapautuvat ja päihdepolikli-
nikka Paussiin "jumittuneet" asiakkaat, joilla ei ole akuuttia päihdeongelmaa mutta joilta
puuttuu toimiva palvelukokonaisuus ja ohjaussuhde. Toissijaisesti kohderyhmänä ovat
yleensä vapaudessa olevat nuoret lainrikkojat, jotka tarvitsevat intensiivistä ohjausta ja
tukea ja jotka ovat sosiaalitoimen pitkäaikaisasiakkaita.

YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN SUUNNITELLUT VASTUUT OHJELMAN TOTEUTUKSESSA

Kriminaalihuollon tukisäätiö palkkaa hankkeen toteuttamisajaksi kuusi projektityöntekijää,
jotka vastaavat ohjelman tavoitteiden toteuttamisesta yhteistyössä muiden toimija-
osapuolten kanssa. Projektityöntekijät suunnittelevat asumisen tuen, vertaistuen, työhön
kuntoutuksen ja palveluohjausmallin yksityiskohdat ja toteuttavat niitä omassa työssään.
Projektityöntekijät ovat työsuhteessa Kriminaalihuollon tukisäätiöön, jonka kanssa he so-
pivat työsuhteeseen liittyvät kysymykset ja työtehtävät.

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö vastaa Kriminaalihuollon tukisäätiön palkkaa-
man työntekijän työskentelyn lähiohjauksesta ja työtoiminnan järjestämisestä hankkeen
kohderyhmälle.

Kalliolan Setlementti avustaa Helsinkiin perustettavan matalan kynnyksen kontaktipisteen
työntekijöiden tuessa ja ohjauksessa sekä avustaa vertaistukijoiden rekrytoinnissa, kou-
lutuksessa ja työnohjauksessa erikseen sovittavaa korvausta vastaan. Kalliolan Setle-
mentin pääkaupunkiseudulla tarjoamat palvelut ovat soveltuvin osin kohderyhmän käy-
tettävissä.

Silta-Valmennusyhdistys vastaa Kriminaalihuollon tukisäätiön palkkaaman työntekijän
työskentelyn lähiohjauksesta.

Sininauhasäätiö tarjoaa Hämeentie 62:ssa jo toimivan Topi-Katin ja sen yhteydessä ole-
van Päiväkeskus-Karvisen toiminnat tiloineen myös matalan kynnyksen kohtaamispaikan
asiakkaiden käyttöön. Sininauhasäätiö tarjoaa hankkeen tarvitsemat tilat hankkeen käyt-
töön yhtiövastiketta vastaan. Kriminaalihuollon tukisäätiön omistukseen hankittavien tu-
kiasuntojen asumisen tuki toteutetaan alkuvaiheessa yhteistyössä Sininauhasäätiön Oi-
keus Omaan Oveen –projektin kanssa.

Yhteistyöjärjestöjen lisäksi keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat vankilat, Kriminaalihuol-
tolaitoksen aluetoimistot sekä kunnat pääkaupunkiseudun, Hämeenlinnan seudun ja Pir-
kanmaan alueilla. Näitä yhteistyökumppaneita informoitiin suunnitteilla olevista hankkeista
syksyn 2003 aikana ja sovittiin alustavasti myös yhteistyöstä. Myös muiden järjestöjen
kanssa on solmittu yhteistyösuhteita. Kris-Suomi ry osallistuu kontaktipiste Rediksen toi-
minnan järjestämiseen samoin kuin A-klinikkasäätiön päihdepalvelupiste Vinkki. Vapautu-
vien tuki ry:n kanssa suunnitellaan mallia vankeihin ja vapautuneisiin kohdennetun per-
hetyön tehostamisesta.

HANKKEEN KÄYNNISTYMISSVAIHEEN ARVIOINTIA

Vapautuvan tukiohjelma oli vuoden 2003 aikana vasta käynnistymässä oleva hanke, joka runsaan puolen vuoden jakson aikana haki konkreettisia palvelutuotannon tarpeita ja malleja. Keskeisintä toiminnassa on ollut yhteistyön rakentaminen erityisesti järjestötoimijoiden mutta myös seuraamusjärjestelmän ja kuntien kanssa. Yhteistyön rakentuminen on toistaiseksi sujunut hyvin. Toisaalta mikäli ongelmia ilmenee, ne ovatkin odotettavissa vasta vuoden 2004 kevään jälkeen, jolloin osahankkeiden varsinainen toteutus alkaa.

Tähän mennessä suurimpana haasteena näyttäytyy ohjelman lopullinen päämäärä: onnistuuko Kriminaalihuollon tukisäätiö tuottamaan siinä määrin laadukkaita palvelumalleja, että seuraamusjärjestelmä ja/tai kunnat ovat joko halukkaita ostamaan kyseisiä palveluita tai integroimaan ne osaksi omaa palvelujärjestelmäänsä.

Suunnitteluvaiheessa suurimmat muutokset hankkeen rakentumiseen aiheutti se väärinkäsitys, että Vapautuvan tukiohjelmaan voi vuosien 2005–2006 aikana tulla mukaan uusia yhteistyökumppaneita, joita ei vielä 2003 osattu hahmottaa. Yhteistyökumppaneiden tiukka rajautuminen jo hankkeen suunnitteluvaiheessa jossain määrin rajaa myös mahdollisuuksia ohjelman päätavoitteen toteutumiselle: Vapautuvan tukiohjelma on Kriminaalihuollon tukisäätiön vetämä järjestöjen yhteishanke vahvistaa ja koordinoi eri toimijoista (erityisesti järjestöjen osalta) koostuvaa tukipalveluverkostoa vapautuville vangeille ja Kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaille.

30.1.2004 Maarit Suomela

Youth RiSe – Rikoskierre Seis

Youth RiSe -projekti on rikoksiin syyllistyneiden nuorten elämän kokonaisvaltaiseen tukemiseen, päihteiden käytön sekä uusintarikollisuuden vähentämiseen, osallistujien koulutusmotivaation nostamiseen ja työmarkkina-aseman parantamiseen tähtäävä hanke. Se on suunnattu Kainuusta ja Koillismaalta kotoisin oleville 15-30 -vuotiaille nuorille. Tavoitteena on katkaista rikoskierre mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tukea vankilasta vapautuvan nuorten paluuta ja integroitumista yhteiskuntaan. Hanketta hallinnoi Kriminaalihuoltolaitoksen Kajaanin aluetoimisto. Hanke kuuluu Euroopan sosiaalirahaston Equal yhteisöaloiteohjelmaan ja toiminta-aika on marraskuusta 2001 huhtikuulle 2005 saakka.

Kehittämiskumppanuus

Projekti perustuu kehittämiskumppanuudelle, joka on muodostettu alueen kaikista merkittävistä toimijoista, jotka toimivat hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi. Mukana ovat kriminaalihuollon, vankeinhoidon, oikeus-, syyttäjä- ja poliisilaitoksen, työvoimahallinnon, kuntien sosiaali- ja terveys- sekä päihdehuollon, työpajakentän ja kirkollisen erityisnuorisotyön edustukset. Kehittämiskumppanuuden osapuolet ovat sitoutuneet kehittämään toimintamallista pysyvää käytäntöä alueelle. Toiminta on organisoitu siten, että toimijoista rakentuu projektille toimiva yhteisö tavoitteiden saavuttamiseksi.

Youth RiSe pyrkii siihen, että suomalaisen yhteiskunnan toimintakyvykkyys vastaisi vaikeimmin työllistyvien ja syrjäytyvien asiakkaiden haasteisiin alueellisen kumppanuuden ja kokonaisvaltaisen toimintamallin avulla. Projekti perustuu osallistamiseen, vastuuttamiseen, intensiiviseen tukeen, kuntoutukseen, koulutukseen ja ohjaukseen sekä toimijoiden väliseen yhteistyöhön.

Toimintaohjelmat

Projektin *interventiovaihe* on suunnattu 15-20 -vuotiaille nuorille, jotka ovat syyllistyneet rikokseen tai joiden voidaan arvioida olevan alkavassa rikoskierteessä. Nuori kiinnitetään mahdollisimman nopeasti kolme kuukautta kestäväan ohjelmaan, joka sisältää yksilöllisesti räätälöityä tukea, kuntoutusta, kartoitusta, työpalvelua sekä motivointia ja saattamista jatkotoimiin. Osallistujat sitoutetaan ottamaan vastuuta omasta elämästään ajatelmien ja passiivisten tukitoimien sijasta sekä tuetaan heitä mielekkääseen elämään ilman päihteitä ja rikoksia.

Tukivaihe on suunnattu 18-30 -vuotiaille vankilasta vapautuville nuorille vangeille. Tässä 10 kuukautta kestävässä ohjelmassa osallistujia pyritään tukemaan vankeusajasta vapautumisen siirtymisessä ja kannustamaan rikoksettomaa elämää uusimisen kannalta kriittisimpien kuukausien yli. Tavoitteena on päihteetön ja rikokseton elämä työmarkkina-asemaa ja itsenäisen elämän taitoja parantamalla. Tukihenkilö auttaa arkipäivässä sekä opasta koulutuksessa ja työtehtävissä. Koulutukset ovat eri ammatteihin tutustuttavia, ammattitutkintoon valmistavia tai niihin täydennyksenä liittyviä jaksoja. Työ on julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin aloilla tehtävää konkreettista ja mielekästä tekemistä.

Kansainvälinen kumppanuus (MERIT eli Making Employment Realistic= Innovative Training.)

Kansainvälisellä toiminnalla haetaan merkittävää lisäarvoa toimintamallien kehittämiseksi ja tätä toteutetaan osapuolten välisen tiedon ja kokemusten vaihdolla. Partnereiden kesken toteutetaan yhteisiä koulutustilaisuuksia, joissa syvennetään osaamista omalta toimialalta. Kansainvälisten partnerien kesken kehitetään myös yhteistyön arviointimenetelmiä ja valtavirtaistamisen malleja. Organisaatioiden toimintoja muunnetaan tarvittaessa yhdessä analysoitujen kokemusten valossa. Samaa teemaa toteuttavien partnerien yhteistyöllä voidaan löytää uusia kehittämistarpeita, joita ei yksin kansallisessa toiminnassa havaittaisi. Kv-toiminnan tavoitteena on myös edistää suomalaisten luontevaa kanssakäymistä vieraiden kulttuurien edustajien kanssa. Hyvien suhteiden luominen ja asiantuntemuksen levittäminen myös etnisten suhteiden parissa on tärkeää. DP:n monikansalliset partnerit tulevat Englannista (2 projektia), Hollannista, Pohjois-Irlannista ja Kreikasta.

Youth RiSe on voimakkaimmin sitoutunut kahteen Merit-kumppanuuden toimintoon eli mentor-koulutuksen kehittämiseen sekä case managementin kehittämiseen.

Ongelmia ja haasteita projektin toteutuksessa:

Haasteita projektin varsinaiselle toteutusvaiheelle asettavat Kainuussa alueellinen hajanaisuus ja välimatkojen pituudet, sillä keskitetyt toimenpiteet kaikille osallistujille suunnattuina eivät ole mahdollisia. Pitkät välimatkat aiheuttavat hankaloittavat nopeaa reagointia äkillisesti muuttuviin tilanteisiin.

Perusongelma hanke- ja verkostotyössä on osapuolten sitoutumisessa yhteisiin tavoitteisiin ja toimintaan. Tavoitteisiin on helpompi sitoutua kuin aktiiviseen osallistumiseen. Kaikki Youth RiSen kumppanuustoimijat on sitoutettu yhteistyöhön informoimalla sekä avainhenkilöitä että organisaatioiden muita jäseniä paikkakunta- ja organisaatiokohtaisilla tilaisuuksilla. Näin tapahtuneeseen yleisiin tavoitteisiin sitoutumista voidaan pitää onnistuneena. Haasteena on edelleen kehittää avaintoimijoiden mm. ohjausryhmän jäsenten roolia todella keskeisinä tiedonvälittäjinä ja aktivaattoreina omassa organisaatiossaan. Tiedonkulku ja toiminnasta tiedottaminen on jatkuvan kehittämisen kohde.

Toinen haaste on katvealueiden aktivoiminen. Tiedottamisen ongelmiin tulee tässä liittää tiedotuksen yksisuuntaisuus: viesti on useimmiten hanketoimistosta muille toimijoille, ja vähemmän aktiivisesti toimijoilta hankeväelle. Tästä aiheutuu mm. se, että pitkien välimatkojen alueilla paikkakunnan tilanteen tuntevat toimijat eivät tuo esim. asiakastilannettaan esille, ja näin mahdollisesti joku osallistujapotentialiaaliin kuuluva voi jäädä pimentoon hankkeen aktiivisuudesta huolimatta. Aktiivisesta tiedottamisesta on näkyvää hyötyä, sillä aina kuntiin järjestettyjen tiedotustilaisuuksien jälkeen yhteydenotot kunnista projektiin päin kasvavat.

Hankkeen kohderyhmällä on usein laaja-alaisia, päällekkäisiä ja peräkkäisiä ongelmia useilla elämänhallinnan alueilla kuten päihde-, mielenterveys-, asumis-, koulutus- ja työllistymis- sekä läheissuhteisiin liittyviä vaikeuksia. Ja juuri ongelmien moninaisuus ja laajuus tekee asiakastyöstä erityisen vaativan, samoin kuin hankkeen kumppanuustoiminnasta. Psykososiaalisen kuntoutumisen aloittaminen tai rikoksille altistavien tekijöiden käsittely edellyttää asiakkaan omaa muutoshalukkuutta ja ulkopuolista tukea. Myös työvoimapolitiittisia toimenpiteitä, joita projektin osallistujille on kaavailtu, yksilöllistä kuntoutumista edistävänä toimintana on joutunut kunkin vankilasta vapautuneen tukivaiheen osallistujan kohdalla tiiviisti pohtimaan. Tällä hetkellä projektiin lähteneistä nuorista vain yksi

Liite 6

on pystynyt sovitusti työskentelemään mentorin johdolla työllistämistuella. Haasteena on edelleen se, että osallistujat palaavat vapautumisen jälkeen helposti vanhaan elämäntyyliin. Tätä pyritään estämään tiiviillä tukihenkilösuhteella, mentoroinnilla.

Kaikkien kohdalla ei kuitenkaan ole onnistuttu, vaan keskeyttämisiä on syytä tai toisesta tullut Tätä ei kuitenkaan projektissa ole katsottu epäonnistumiseksi, vaan niiden avulla on katsottu, mitä projektissa kannattaa kenties kehittää tai muuttaa tai ovatko tarjotut toimenpiteet olleet oikeita ja tarkoituksenmukaisia. Kaikkein keskeisintä on nuoren oma motivaatio, sillä ilman nuoren omaa halua muutokseen, ovat toimet melko turhia. Nuorten motivaatiota tulee ylläpitää ja kasvattaa projektin ohjaajien toimesta. Nuorten tukihenkilöiden, mentoreiden tehtävänä on elää asiakkaan rinnalla arkipäivää, tukea jokapäiväisiä askareita, etsiä vaihtoehtoisia ajankäyttömahdollisuuksia harrastuksista jne. Tähän hanke tarjoaa resursseja mm. kustannusten kattamiseksi. Oman haasteensa asettaa myös se, että tukitoimet ovat kunkin osallistujan kohdalla yksilöllisiä, joka puolestaan hankaloittaa tarkan budjetoinnin samoin kuin ennalta mietittyjen tukipolkujen laadintaa.

Muut Merit-projektit ovat lyhyesti esitellen seuraavat:

OPEN INTEGRATED SOCIETY HELLAS, GREECE

Kreikassa toteutetaan ensimmäistä kertaa vankeinhoidon ja muiden tukevien sektorien yhteistyötä kokonaisvaltaisempien tukimallien aikaansaamiseksi. Samoin monia muita vankien asemaa ja selviytymismahdollisuuksia tukevia toimia kokeillaan ensimmäistä kertaa.

Keskeisenä menetelmänä on osallistaa vangit kuntoutuksen suunnitteluun ja toteutukseen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kreikkalaiset toimijat ovat yhdistäneet voimansa haastavan tehtävän ratkaisemiseksi. Hankkeen tavoitteena on parantaa vankien työllistymismahdollisuuksia ja siten edesauttaa heidän yhteiskuntaan palaamistaan.

IMPACT, UNITED KINGDOM

Paikallisen vankeinhoitolaitoksen hallinnoima hanke, joka tähtää saumattomien tukiprosessien kehittämiseen nuorten vapautuvien vankien kohdalla. Keskeisinä tavoitteina on kehittää seuraavia osa-alueita:

- vankien oma kehitymisportfolio, johon he voivat kerätä kaikki toimet, joita he ovat tehneet parantaakseen mahdollisuuksiaan vapautumisen jälkeisessä elämässä (esim. taitojen puutteiden paikkaaminen, kurssit, hoitotoimet ym.) Tämä tukisi vapautumissuunnitelmaa ja toimisi vangin itsensä tukena todentaakseen omia pyrkimyksiään.
- ”Työllistymislisenssi” (employment charter), jolla parannetaan vapautuneen ja työnantajien välistä yhteyttä. Järjestelmän tarkoitus on edistää työllistymistä osoittamalla työnantajille, että entisissä rikoksentehtävissä on työpotentiaalia ja he saavat tukea myös jälkihoidosta eivätkä ole pelkästään yksin yrittämässä kohti rikoksetonta elämää.
- viranomaisten välinen yhteinen tietokanta henkilötietojen käsittelyä varten. Pyritään vähentämään toimenpiteiden hajanaisuutta asiakastietojen hallintaa parantamalla. Näin jokainen viranomainen näkisi mitä on tehty asiakkaan kohdalla. Tieto olisi lisäksi reaaliaikaista.
- kokeiltujen toimien ja saatujen tulosten sovellettavuus muille vastaaville asiakasryhmille (mielenterveyspotilaat, vajaakuntoiset jne.)
- vertaisohjauksen ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen asiakkaiden tukemiseksi.

Kv-työssä IMPACT UK tavoittelee riski- ja tarvearvioinnin työkalujen kehittämistä. Muita projektin toimijoita ovat erilaiset tukea tarjoavat järjestöt, koulutusorganisaatiot sekä paikallinen kriminaalihuoltolaitos.

PERSONAL PROGRESSION SYSTEM, NORTHERN IRELAND

NIACRO (Northern Ireland Association for the Care and Resettlement of Offenders) on järjestö, joka pyrkii tukemaan vapautuvia vankeja integroitumaan takaisin yhteiskuntaan. NIACRO on myös projektin hallinnoija.

Pohjois-Irlannissa on vankitilanteessa tapahtunut myönteisiä muutoksia viime aikoina maan sisäisten muutosten vuoksi. Maassa on kolme vankilaa, jotka kaikki ovat mukana hankkeen toiminnoissa. Projektin tavoitteena on kehittää perhepalveluiden osuutta jälki- ja vankeudenaikaisessa tukemisessa sekä vapautumisen jälkeisiä tukiprosesseja. Erityisesti projekti painottaa yhteisötukemista ja kokonaisuuden hallintaa osana yhteiskunnallista tilaa. Lisäksi tavoitteena on saada Pohjois-Irlannin ulkopuolista kuvaa vastaavista prosesseista.

Muita toimijoita ovat P-I:n vankeinhoito- ja kriminaalihuoltolaitokset ja nuorisorangaistuslautakunta. Tiivis kumppanuusyhteistyö on hankkeen avain rakenteellisten muutosten aikaansaamiseksi.

IMPACT, NETHERLANDS

Hanke on jo toimivien nuorisorangaistusinstituutioiden verkostoa hyödyntävä hanke, joka kehittää työllisyyttä parantavia toimia. Hanke jakaantuu eri alaprojekteihin. Tavoitteena on kehittää metodeja eri asiakasryhmille, kuten nuorten tyttöjen tukemiseksi, lyhytaikaisten asiakkaiden sosiaalisen aktivoimisen kehittämiseksi, työnantajayhteistyön ja heille suunnattujen koulutusten ja ohjeiden kehittämiseksi sekä asiakashallintaan ja riski- ja tarvearvioinnin kehittämiseksi.

Hankeessa on mukana on myös Hollannin oikeusministeriön yksikkö (vankeinhoitolaitos), joka koordinoi nuorisorangaistuksia. Toimenpiteiden hallinnoijana on Work-Wise Netherlands – kumppanuus, joka koostuu em. instituutioista. Muita toimijoita ovat työnantajayritykset, koulutusorganisaatiot ja järjestöt.

IMPACT NL on toiminut yhteistyössä IMPACT UK:n kanssa jo aiemmissa EU-hankkeissa, ja heillä on hyvät kokemukset monikansallisesta työskentelystä. Kansallinen toiminta on pitkälle kehittyntä ja ammattimaista työskentelyä eri ohjelmien hyödyntämisessä.

PRISE, UNITED KINGDOM:

Hanke on suuren englantilaisen nuoria tukevan järjestön hallinnoima kehitysprojekti, jolla pyritään vaikuttamaan kansallisiin ja EU:n toimiin vapautuvien nuorten tukemiseksi. Tavoitteena on kehittää saumaton tukimalli jo tuomion alusta aina työllistymiseen tai koulutukseen kiinnittymiseen asti. Hanke ei niinkään pyri luomaan uutta, vaan lähinnä kasamaan nykyisiä toimia yhtenäisemmäksi ja tehokkaammaksi kokonaisuudeksi.

Projekti on ylisektoraalinen ja yliaalueellinen, joten se voi toimia laajalla kentällä, käytännössä kuitenkin kolmella pilottialueella.

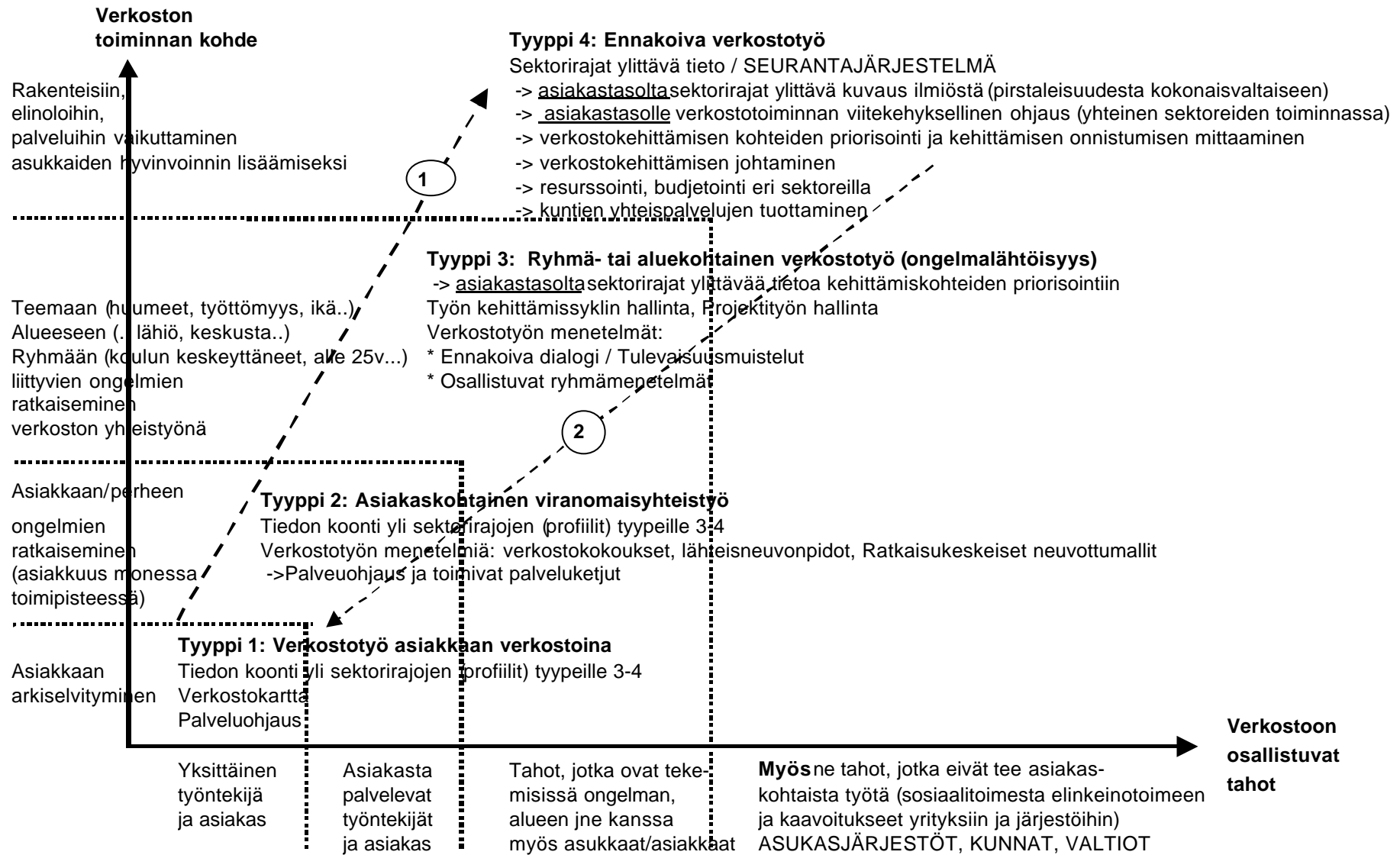
Liite 6

Englannissa nuorisorangaistuslautakunnat ja yhteispalvelupisteet ovat tehostaneet yhteistyötä viranomaisten välillä. Yhtenä syynä epäonnistuneelle siviiliin paluulle vankilan jälkeen on Englannissa esitetty jälkitoimien huonoa suunnittelua ja toteutusta.

Projekti on RPS-Rainer säätiön hallinnoima, joka toteuttaa jatkuvasti noin 65 eri projektia n. 70 eri kumppanin kanssa. Muita toimijoita hankkeessa ovat mm. Kentin yliopistossa toimiva EISS (European Institute for Social Services), joka vastaa hankkeen arvioinnista ja kansainvälisestä työstä, erilaiset tuki- ja vapaaehtoisjärjestöt, koulutusorganisaatiot ja nuorisorangaistuslautakunnat.

PRISE on Youth RiSe – Rikoskierre Seis –hankkeen ensisijainen kumppani, jonka kanssa pyritään kehittämään tukihenkilötoimintaa ja yksilöllistä palveluohjausta saumattomien tukimallien aikaansaamiseksi.

Liite 7: VERKOSTOTYÖN TYYPIT (4) - toiminnan kohde, osallistujat sekä käytettävät välineet muuttuvat

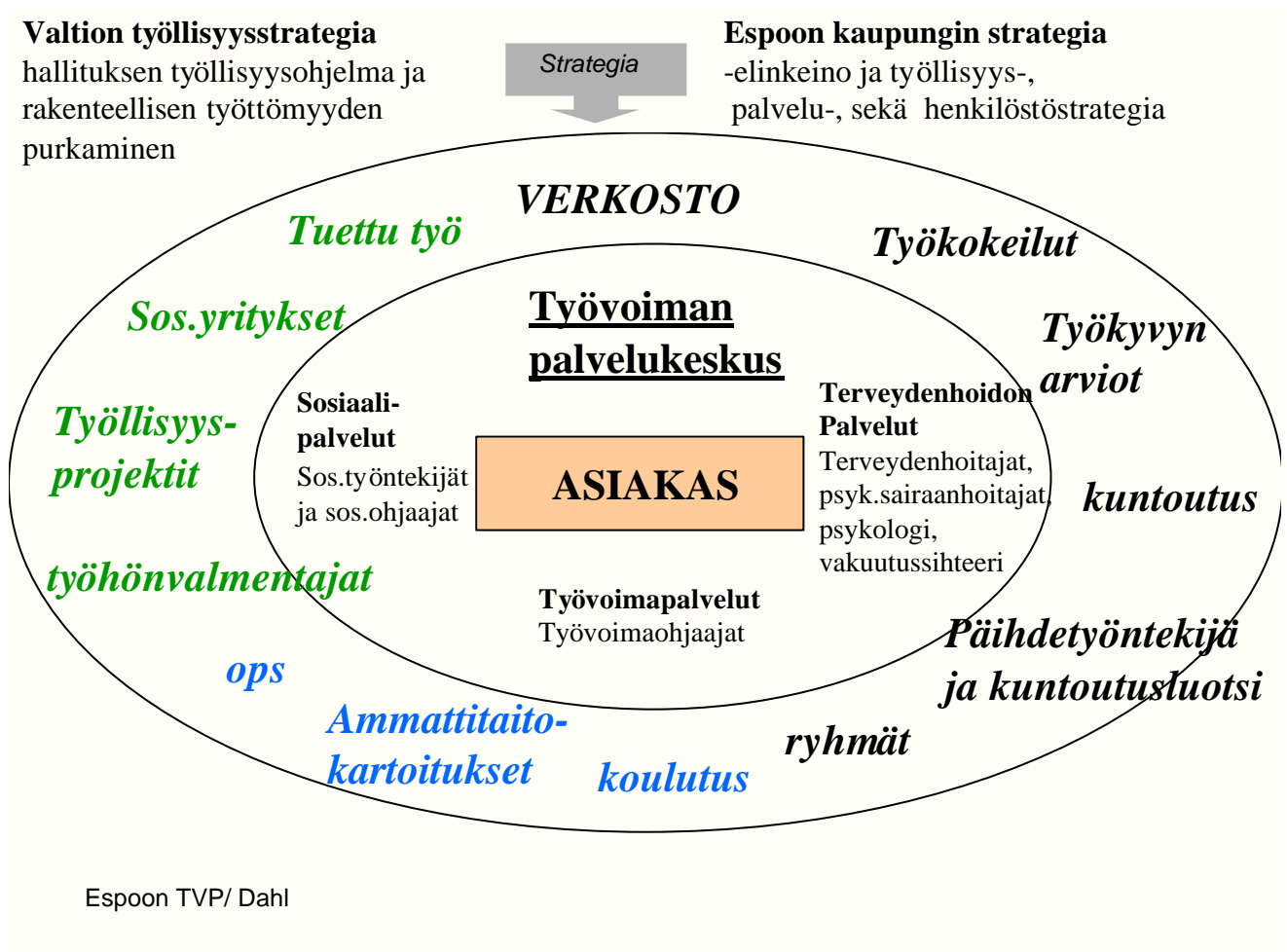
Asiakastasolta (tyypit 1-2) tuotettava tietoa tyyppeihin 3 ja 4, jotta ne voivat toiminnallaan kehittää ja resurssoida tyyppieja 1-2

Nuoli 1: Tieto verkostoituneen asiakastyön tasolta (tyypit 1-2) kehittämiseen (tyyppi 3) ja rakenteelliseen johton työskentelyyn (tyyppi 4)

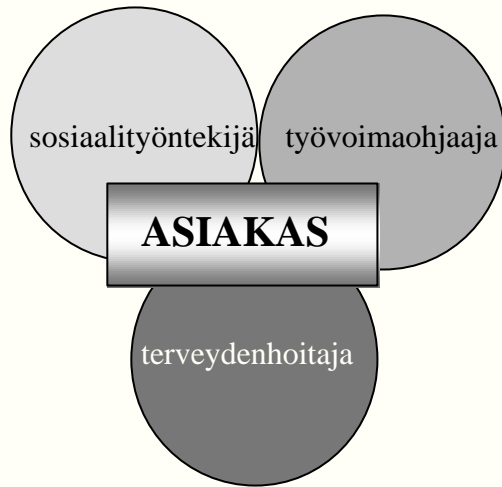
Nuoli 2: Tiedon pohjalta palautuu palvelutoimijoiden ohjaus eri sektoreille (yhteiset viitekehykset, toimintaperiaatteet, yhteistyörakenteet,

(Kaavion koonnut Eija Heine/ Oy Kasvun Avain)

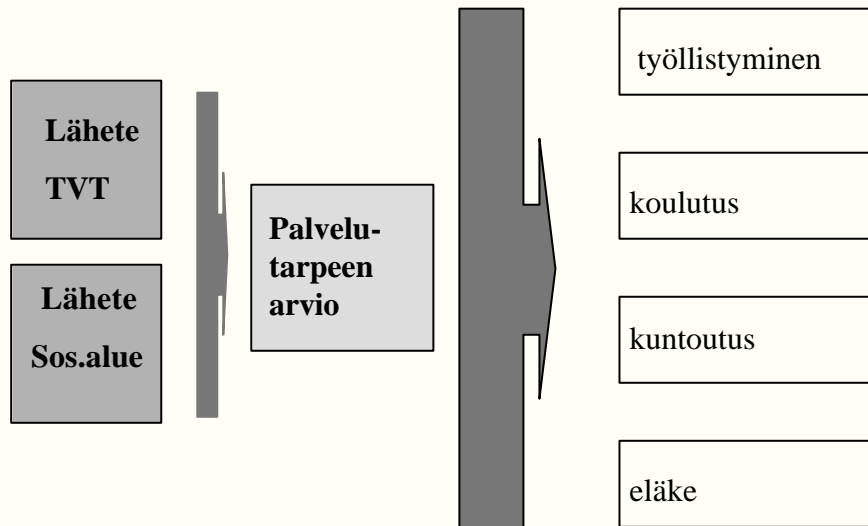
Espoon Työvoiman palvelukeskuksen johtajan laatima kuvaus YRE –hankkeen kohderyhmälle (ja yhtä lailla muille työvoiman palvelukeskuksen kohderyhmille) tarkoitetusta palveluprosessista.

PALVELUTARPEEN ARVIO

Espoon TVP/ Dahl

Espoon TVP/ Dahl

